

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22^e JAARGANG

WOENSDAG 17 FEBRUARI 1937

No. 1103

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Licftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere paginas f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
DE OEVERVERBINDING TE ROTTERDAM door Ir. L. W. H. van Dijk	116
De afwijzing van de ondernemersovereenkomsten voor het bakkerij-bedrijf in verband met de minimum-prijzen door Prof. Mr. C. W. de Vries	119
De aanstaande internationale suikerconferentie door A. W. Volz	121
Invoerbelemmering en werkgelegenheid door A. Kaan	122
De kolenpositie in 1936 (II)	124
Verloop van grootte en samenstelling van den melkveestapel door J. Buter	126
AANTEEKENINGEN:	
De zichtbare suikervoorraden in de wereld	129
INGEZONDEN STUKKEN:	
De motorrijtuigenstatistiek 1936 door Ir. M. de Wolff met Naschrift door J. P. B. Tissot van Patot	130
ONTVANGEN BOEKEN	130
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	132—133
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	131, 134

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Op de wisselmarkt is in de week onder verslag voor het eerst sedert maanden het surplus aan vraag naar Guldens omgeslagen in het tegendeel. De Dollar die voorheen steeds 1.82%, het minimum waarop de noteering door de interventie van het Egalisatiefonds werd „gepegd”, of hoogstens $\frac{1}{16}$ hooger was gehandhaafd, trok aan en liep geleidelijk op tot 1.83 $\frac{7}{8}$, waarna weer een reactie intrad. Het Pond steeg dienovereenkomstig tot vlak bij de f 9 en alle andere valuta's waren eveneens vaster. Wij hebben in onze laatste overzichten er reeds op gewezen, dat toen de operaties van het Egalisatiefonds zich tot een minimum konden beperken en dat vraag en aanbod van Guldens vrijwel in evenwicht waren. Dat bij zulk een situatie tijdelijke fluctuaties voorkomen is volkomen logisch. Dat zal altijd het geval blijven met zoowel als zonder gouden standaard. De loopende posten van de betalingsbalans zijn niet volkomen gelijkmatig verdeeld, en a fortiori komen saldi op de betalingsbalans voor, wanneer kapitaalverschuivingen een rol gaan spelen. Ook voorheen zullen die wel voorgekomen zijn, maar de stroom van repatrieerende middelen was zoo omvangrijk, dat die tijdelijke factoren volkomen daarin geabsorbeerd werden. Nu die eenzijdige stroom min of meer teneinde is, zijn schommelingen in het evenwicht van vraag en aanbod onvermijdelijk, en dus ook koersfluctuaties. Men heeft zich natuurlijk afgevraagd, hoe groot die schommelingen zullen zijn. Dat hangt, nu de goudpunten zijn weggevallen, af van de interventie van het Fonds, voor zoover die noodig is. Op het oogenblik is daarover nog weinig te zeggen. Feit is, dat de stijging niet hooger is gegaan dan het punt, dat bij aanleggen van de margemaatstaven der hoogste en laagste goudpunten als plafond zou kunnen worden aangemerkt. De oorzaak van de grootere vraag naar valuta's was voornamelijk de effectenarbitrage met Amerika, inderdaad kapitaalverschuiving dus.

Op de beleggingsmarkt is duidelijk een reactie merkbaar. De groote stroom van emissies veroorzaakt congestieverschijnselen. Eenzelfde symptoom neemt men op het oogenblik in Amerika waar, met dit verschil dan, dat de obligatie-emissies van den laatsten tijd daar veeleer nieuw geld vroegen, terwijl hier bijna uitsluitend conversielemingen worden geëmitteerd. De aversie, die bij een deel van beleggende instellingen en publiek nog altijd tegen het 3 $\frac{1}{2}$ pCt. type bestaat, doet het succes der uitgiften afbreuk. Voegt men daarbij de geruchten dat een nieuwe staatsleening zou zijn te verwachten, dan is het begrijpelijk, dat de markt een eenigszins afwachtende houding aannam. Een reactie onderging ook de koers der oude 3 en 2 $\frac{1}{2}$ pCt. staatsfondsen, die toch reeds sedert de uitgifte van de 3 pCt. staatsleening in November van het vorige jaar practisch niet waren gestegen. Voor het duurzame verloop van den rentevoet wil natuurlijk een dergelijke tijdelijke reactie in een periode, waarin de markt contre coeur zooveel te verwerken krijgt, niets zeggen. Maar het verschijnsel als zoodanig is onmiskenbaar.

DE OEERVERBINDING TE ROTTERDAM.

Reeds langen tijd voordat van een stads- en haven-uitleg op den Linker Maasoever sprake was, bracht de verbinding van de beide Maasoovers haar zorgen aan het Stadsbestuur. In het Gedenkboek van Rotterdam, uitgegeven in 1928 bij het 600-jarig bestaan van de stad, werden daarover enkele historische aantekeningen verzameld. In dit bestek moge slechts in herinnering worden gebracht, dat het veer tegenover Katendrecht, in latere jaren geëxploiteerd als stadsveer, feitelijk tot ongeveer 60 jaar geleden de eenige geregelde verbinding met het Overmaasche onderhield. Om eenig denkbeeld te geven van het toenmalig verkeer zij vermeld, dat in het jaar 1849 met dit veer werden overgezet in totaal 1610 rijuigen.

Het eerste element voor een *vaste* oeververbinding met den Linker Maasoever wordt aangetroffen in 1868 in de overeenkomst met den Staat terzake van de spoorwegoverbrugging van de Maas. Ten behoeve van het voetgangersverkeer tusschen beide oevers werd n.l. bepaald: „Wanneer het Gemeentebestuur „zulks verlangt, zal te zijnen koste door de zorg van „den Staat aan wederzijde van de spoorbrug over de „Nieuwe Maas een voetpad van 2 el worden aange- „bracht en onderhouden.”

Tot uitvoering hiervan is het nimmer gekomen omdat tijdig begrepen werd, dat dit slechts een zeer onvoldoende oplossing zou geven voor het na den aanleg van havens op Eijenoord te verwachten verkeer.

Op 25 November 1869 werd dan ook door den Gemeenteraad besloten van gemeentewege voor het gewone verkeer een afzonderlijke brug te bouwen „niet aan de spoorbrug verbonden”. Den 24sten October 1878 werd de Willemsbrug voor het verkeer opengesteld.

Intusschen ondervond de capaciteit van deze, voor dien tijd zeer ruim opgezette, oeververbinding sterk de bezwaren van de slechts twee verkeersfile breede Koninginnebrug, welke brug bovendien bij de toeneming van de scheepvaart door de Koningshaven telkens vaker moest worden geopend. Wachttijden voor voertuigen van anderhalf uur en meer voor deze brug werden geen zeldzaamheid; het kwam voor, dat de brug opnieuw werd opengedraaid, voordat de wachtende file van de vorige opening zich nog geheel had afgewikkeld.

De stemmen uit de kringen van handel en industrie, welke terecht op de urgentie van een ingrijpende verbetering van dezen voor het bedrijf zoo schadelijken toestand wezen, werden steeds krachtiger.

Verschillende plannen werden uitgewerkt voor een tweede brug, met een beweegbaar gedeelte over de Koningshaven tegenover den Parallelweg; voor de eigenlijke rivieroverspanning werd zoowel een plaats uitkomende bij het Willemsplein als een plaats tegenover de Reederijstraat in studie genomen. Een voorstel in laatsten zin werd den Gemeenteraad den 5den October 1920 door Burgemeester en Wethouders aangeboden.

De groote economische crisis van de dan volgende jaren moet wel als voornaamste oorzaak gelden, dat dit veelomvattende plan d.d. 29 Augustus 1923 door Burgemeester en Wethouders werd teruggenomen en werd vervangen door het voorstel tot den bouw van een nieuwe Koninginnebrug en het omhoog brengen van de Willemsbrug. De leidende gedachte daarbij was deze, dat door het omhoogbrengen van de Willemsbrug zoodanig, dat de onderkant van de middelste overspanning werd gebracht op 8.50 + R.P., een zeer belangrijk gedeelte van de scheepvaart, voortaan de rivier zou kunnen blijven volgen in stede van de Koningshaven.

Op 12 October 1923 hechtte de Gemeenteraad zijne goedkeuring aan dit, al spoedig als „noodoplossing” aangeduide plan. De practijk der latere jaren zou leeren, dat deze benaming niet tenonrechte werd gegeven. Want hoezeer de voltooiing van deze „nood-

oplossing” inderdaad een zeer sterke beperking bracht in de noodzakelijke openingstijden en de nieuwe Koninginnebrug een snelle afwikkeling van het verkeer toeliet, zoo werd steeds duidelijker, dat met de voltooiing van deze werken — waarin ook was opgenomen het inbedrijf brengen van een wagenveer Park—Charlois — zelfs voor de naaste toekomst geenszins het vraagstuk was opgelost.

Het aantal bewoners op den Linker Maasoever steeg in steeds sneller tempo en bedroeg al spoedig 150.000; zoowel het personen- als het vrachtautovervoer nam mede in ongedachte mate toe, zoo zelfs, dat in 1929 het auto-oeververkeer reeds tot het dubbele van het jaar 1926 was gestegen. Deze zeer sterke stijging moet ongetwijfeld worden toegeschreven eenerzijds aan de toeneming van het aantal auto's, anderzijds aan het feit, dat de verbetering van den rivierovergang zelve stimulerend werkte op het gebruik daarvan.

Een uitgebreide studie over het in volgende jaren te verwachten oeververkeer werd door den Rotterdamschen dienst van Gemeentewerken opgezet. Rekening werd gehouden met den waarschijnlijksten groei van de stad met hare naaste omgeving; voorts met de omstandigheid, dat in Nederland het aantal auto's per 1000 inwoners gerekend nog zeer laag was in verhouding tot hetgeen, mede op grond van waarnemingen elders, op den duur mocht worden verwacht. Immers kon niet worden ontkend, dat de ontwikkeling van het gebruik van de auto hier te lande sterk gehandicapt was door den toentertijd nog veelal zeer onvoldoenden toestand van de verkeerswegen en het ontbreken van vaste bruggen in de rivierovergangen; een achterstand, welke zeker eens zal worden ingehaald.

Aan de hand van deze verkeersstudie moest in 1929 worden geconcludeerd, dat bij een voortgaande ontwikkeling van de Rotterdamsche haven de verbinding over de Willemsbrug reeds tusschen de jaren 1935 en 1940 volbelast zou zijn.

Met deze uitkomst voor oogen achtte ik mij, als Directeur der Gemeentewerken, verplicht in 1929 het maken van een tweede vaste oeververbinding ahangig te maken.

Voor de keuze van de plaats was er mede rekening te houden, dat de te bouwen tweede vaste oeververbinding naar alle waarschijnlijkheid de verkeersbehoeften voor de eerstkomende 40 jaar wel zal hebben op te vangen. Helaas moet immers gezegd worden, dat wij, Hollanders, in het algemeen niet vlug zijn in het oplossen van vraagstukken van dezen aard. Sedert is daar nog bij gekomen, dat de laatste crisisjaren Rotterdam een financieele last hebben opgelegd, welke de stad voor de eerstvolgende decennia tot groote beperking van de openbare uitgaven noopt.

Aan de tweede oeververbinding moest daarom de primaire eisch gesteld worden, dat zij zoowel de haven als het woongebied op den Linker Maasoever zou kunnen dienen. De eerste functie was daarbij ongetwijfeld de belangrijkste. Immers, de toenemende concurrentie met andere havensteden eischt thans veel sterker dan vroeger het betrachten van de uiterste zuinigheid bij de manipulatie van de goederen in het havengebied. De daarvoor te maken kosten drukken op het goed en kunnen tenslotte — in grensgevallen — oorzaak worden, dat goederentransporten zich naar een andere haven verplaatsen.

Ontegengesteldig geldt de haven van Rotterdam met haar havenbekkens in open gemeenschap met de rivier op het gebied der waterverbinding terecht voor onovertroffen. Allermint kan zulks echter getuigd worden ten aanzien van de onderlinge verbinding der havenbassins voor het vervoer te land. Langs beide rivieroevers strekken de handels- en industrieterreinen zich uit tot rond 7 km beneden de eenige vaste oeververbinding, de Willemsbrug. In het havengebied zelf bestaat de eenige communicatie voor voertuigen in het wagenveer Park—Charlois, nadat uit

bezuinigingsoverwegingen enkele jaren geleden het Katendrechtsche wagenveer buiten gebruik werd gesteld.

Het behoeft nauwelijks betoog, dat dit veer, met een frequentie van tien minuten, een becijferde capaciteit van 7000 voertuigen in zes werkdagen en gelegen ongeveer in het midden van het uitgestrekte havengebied niet in staat is aan de behoefte van het oeververkeer ter plaatse in vollen omvang te voldoen.

Deze belemmering demonstreert zich duidelijk zoowel bij de uitgifte van den Linker Maasoever van terreinen voor handelsdoeleinden als bij de uitgifte van gronden bestemd voor bouwterrein. Zoo ligt bijv. een groot gedeelte van de in 1920 van kademuren voorzien terreinen aan de Waalhaven N.Z. nog steeds onverhuurd; bij onderhandelingen over verhuring van industrieterreinen aan de Waalhaven werd meer dan eens het gemis aan betere verbinding met de stad op den Rechter Maasoever gevoeld. Als schakel in den weg naar het vliegveld geeft het veer onevenredig lang oponthoud. De stedelijke bebouwing op den Linker Maasoever, welke zich grotendeels uitstrekt ten oosten van den Dordtschen straatweg, blijkt geheel te zijn georiënteerd op de Willemsbrug en heeft zich dientengevolge ten opzichte van het toekomstig stadscentrum zeer onevenwichtig ontwikkeld.

Het zijn al deze factoren, welke ertoe hebben geleid een oeververbinding in de lijn Park—Charlois thans voorrang te geven boven de in 1920 gekozen overbrugging in het verlengde van den Parallelweg. Deze laatste, gelegen ongeveer 750 m beneden de bestaande oeververbinding, zou weliswaar een sterke ontlasting geven aan de Willemsbrug en uit dien hoofde voor een vlotte verkeersafwikkeling groot belang hebben doch zij zou geen nieuw, nog weinig ontgonnen achterland ontsluiten, zooals de verbinding Park—Charlois wel in staat is te doen.

Eenmaal de situatie bepaald, bleef keuze te doen omtrent den aard der verbinding.

Een half hooge brug moest à priori op deze plaats van de hand worden gewezen; naar schatting zou een dergelijke brug in verband met de achtergelegen Rijn- en Maashaven zeven uur per dag openstaan. Er restten derhalve nog slechts twee mogelijkheden en wel een 60 m hooge vaste brug en een tunnel.

Ook bij deze keuze was het doel, dat in de eerste plaats met den bouw van deze verbinding werd nagestreefd, van essentieel belang; dat wil zeggen, dat in de eerste plaats gelet moest worden op de meest economische oplossing voor het goederenvervoer tusschen beide oevers. Immers alleen dan, wanneer aan deze primaire voorwaarde wordt voldaan, zal de haven in haar geheel voor dadelijk en in verdere toekomst het meest gebaat zijn met de totstandkoming van dit kostbare werk.

Het is op dezen grond, dat aan een verbinding door middel van een tunnel, waarbij het verkeer slechts een niveauverschil van 25 m zal hebben te overwinnen, de voorkeur werd gegeven boven een hoog gelegen brug, welke van het verkeer een stijging en daling van ruim 55 m eischt. Zou nu de plaatselijke situatie de mogelijkheid toelaten het hoogteverschil bij de brug, evenals bij de tunnel, in rechte opritten te verwerken, dan zouden de kosten van het gebruik dezer beide verbindingen elkaar slechts weinig ontkomen. Evenwel laat de situatie te Rotterdam deze oplossing niet toe, omdat het te bouwen kunstwerk in de eerste plaats verbinding moet geven tusschen de havengebieden langs beide rivieroeveren en dit moet doen zonder — of althans met zoo weinig mogelijk — omweg. De 1600 m lange opritten van de hooge brug zouden, om in het havengebied hun begin — en eindpunt te vinden, moeten worden uitgevoerd in schroefbaanvorm met meer of minder windingen, afhankelijk van de gekozen straal. Zoodra echter hertoe wordt overgegaan, wordt met de schroefbaanvormige opritten een niet meer te vermijden omweg geïntroduceerd, welke alle verkeer bij gebruikmaking

van de hooge brug zou hebben te doorloopen. Bij de situatie, zooals zich deze te Rotterdam voordoet, zou de gemiddelde omweg op een lengte van 1750 m moeten worden gesteld.

Dit nu is voor een economisch goederentransport binnen het Rotterdamsch havengebied niet meer te aanvaarden. De kosten, verbonden aan het doorloopen van dezen omweg, zouden *blijvend* op elk transport drukken en dus indirect het vervoerde goed belasten.

Het is op deze gronden, dat door mij in 1929 tot den bouw van een tunnel in de lijn Park—Charlois werd geadviseerd en dit te eerder omdat globale berekening uitwees, dat de bouwkosten van brug en tunnel elkaar wel niet veel zouden ontkomen.

De voorgestelde tunnel werd ontworpen voor vierbanig autoverkeer met uitsluiting van verkeer met paardentraction. Voor het voetgangers- en rijwielverkeer scheen mij een goed geoutilleerd veer een alleszins voldoende en uit hoofde van uitzicht, licht en lucht verre boven een tunnel te prefereren verbinding. Zou — was de gedachtegang — ook voor voetgangers en wielrijders een tweede vaste verbinding worden verlangd, dan ware voor een dergelijke verbinding waarschijnlijk meer nuttig effect te verwachten in de lijn Parallelweg—Leuvehaven, omdat deze situatie samenvalt met de lijn van kortste verbinding tusschen de bevolkingscentra op beide Maasoeveren, te weten het Centrale plein op den Linkeroever en de Coolsingel op den Rechteroever. Op deze plaats kan derhalve het drukste voetgangers- en rijwielverkeer worden verwacht.

Het is bekend, dat de Gemeenteraad in 1933 in beginsel tot uitvoering van een vierbanige tunnel in de lijn Park—Charlois besloot, daarbij het verlangen uitsprekende alsnog na te gaan of deze tunnel niet mede aan voetgangers- en rijwielverkeer dienstbaar zou kunnen worden gemaakt.

Het na dit Raadsbesluit aan de Regeering gedaan verzoek om financieele medewerking te verlenen voor de totstandkoming van deze oeververbinding, waarin wegens de daarbij betrokken havenbelangen terecht mede een landsbelang werd gezien, heeft tot zeer uitvoerige gedachtenwisseling met de Regeering en tot nader onderzoek van de ontworpen tunnel geleid. Bij dit onderzoek werd mede in beschouwing genomen de door Dr. Ir. Emmen ontworpen hooge vaste brug.

Het punt, dat bij de nadere bestudeering van het tunnel- en brugplan wellicht het meest op den voorgrond trad, was uiteraard dat van de boven reeds besproken meerdere vervoerskosten, waartoe een hooge brugverbinding hier ter plaatse aanleiding zou geven.

Om de orde van grootte van deze meerdere vervoerskosten te bepalen is toen getracht het te verwachten verkeer aan de hand van beschikbare gegevens over het Willemsbrugverkeer zoo zuiver mogelijk te analyseren.

Daarbij werden onderscheiden voertuigen in regelmatig gebruik, als auto's in het havenbedrijf en taxi's, waarvan kan worden aangenomen, dat de afgelegde langere weg een evenredige vermindering van prestatie geeft, en voertuigen waarbij dit niet het geval is. Voor deze laatste categorie kunnen uit dien hoofde kosten van stalling, verzekering, belasting enz. buiten beschouwing blijven. Een tweede splitsing ging uit van de bezetting van het voertuig met in loondienst zijnde personeel. Aan de hand van deze analyse en van nauwkeurige berekening werden de gemiddelde kosten verbonden aan den 1750 m langen omweg per auto gesteld op rond f 0.10 per rit.

Bij het in het eerste jaar van openstelling te verwachten verkeer van nagenoeg 2.000.000 auto's zouden dus de z.g. onzichtbare kosten reeds op rond f 200.000 moeten worden geraamd, wanneer deze verbinding als hooge brug zou worden uitgevoerd.

Naast deze last, welke blijvend op het verkeer zou worden gelegd en daarmede in evenredigheid toe-

neemt, bestaat voor een brugverbinding uiteraard mede het nadeel, dat tengevolge van den daarin opgenomen omweg haar invloedssfeer kleiner is dan van de tunnel. Dit wil zeggen, dat het gebied waarbinnen het verkeer in vergelijking met den weg via de Willemsbrug nog met voordeel van de nieuwe verbinding gebruik kan maken minder groot is; dat de Willemsbrug door een hooge brug Park—Charlois dus minder zal worden ontlast dan door een tunnel en tenslotte, dat de voor de brug te maken kosten derhalve aan minder verkeer ten goede komen.

Het uitvoerig onderzoek leidde tot de, in overleg met de Regeering op 3 September 1936 gehouden driedelige aanbesteding, waarbij offerten werden gevraagd voor de uitvoering van een z.g. kleine tunnel, een groote tunnel en een hooge brugverbinding.

Het project voor de z.g. kleine tunnel voorzigt in een tunnelruimte geschikt voor vierbanig autoverkeer (als door den dienst van Gemeentewerken in 1929 voorgesteld), doch waarin dadelijk slechts twee banen voor autoverkeer zouden worden ingericht, terwijl de overige ruimte voorloopig dienstbaar zou worden gemaakt voor verkeer van voetgangers en wielrijders. Voorshands zou daarbij dus in beide richtingen slechts in één file worden gereden met gemengd personen- en vrachtverkeer op een wegdekbreedte van 6.75 m.

Het ontwerp voor de groote tunnel omvatte een ruimte voor vierbanig autoverkeer, waarin derhalve in beide richtingen gescheiden personen- en vrachtverkeer zou kunnen plaats hebben, en daarnevens afzonderlijke paden voor voetgangers en wielrijders.

Het dwarsprofiel van de brug stemde, wat beschikbare ruimte betreft, overeen met de groote tunnel.

De volledige stichtingskosten, inclusief risico's en bijkomende uitgaven werden met de gemiddelde jaarlijksche exploitatiekosten aan de hand van de ingekomen inschrijvingen door Burgemeester en Wethouders geraamd als volgt:

	Stichtingskosten	Gemiddelde jaarlijksche exploitatiekosten
Groote tunnel	f 15.500.000	f 270.000
Kleine tunnel	„ 13.330.000	„ 218.000
Hooge brug	„ 14.470.000	„ 216.000

Aan de hand van deze uitkomst moest zonder twiifel de uitvoering van de brug als tweede oeververbinding definitief terzijde worden gesteld in verband met de boven uiteengezette verkeersbezwaren en de daarmee gepaard gaande z.g. onzichtbare kosten.

Burgemeester en Wethouders, een keuze doende uit de twee tunnelontwerpen, droegen het kleine tunnelplan aan den Gemeenteraad voor, aangezien zij van meening waren, dat dit project tot in lengte van jaren op voldoende wijze een oplossing zou geven voor het verkeer ter plaatse. Zonder het voorstel van Burgemeester en Wethouders terzijde te stellen, gaf de Gemeenteraad het verlangen te kennen, dat in het verder overleg met de Regeering mede het groote tunnelplan zou worden betrokken.

Het ligt nog versch in het geheugen, dat de Minister van Waterstaat tot medewerking aan het groote plan geen bereidheid toonde nu de Gemeenteraad van Rotterdam, blijkens zijn uitspraak, ook met het kleine tunnelplan genoegen nam en aan de meerdere kosten voor eventuele uitvoering van het groote tunnelontwerp niet wenschte bij te dragen. Daartegenover kwam den Minister het z.g. kleine tunnelplan met slechts een wegdekbreedte van 6.75 m onvoldoende voor, omdat deze oeververbinding gedurende de eerstvolgende jaren mede aangewezen zou zijn tot opneming van het doorgaand verkeer naar het Zuiden, zoolang de definitieve Rijksbrug, te bouwen ter hoogte van den Stormpolder en opgenomen in het Rijks-wegenplan, nog niet gereed zou zijn.

De Ministers van Waterstaat en van Financiën beslisten daarop de uitvoering van een kleine tunnel alleen te kunnen bevorderen, wanneer aan de twee-

banige rijvloer dadelijk een breedte van 8 m zou worden gegeven. Voor zoodanig verbeterde kleine tunnel werd krachtige financiële steun van Regeeringswege in uitzicht gesteld.

Hoewel ook deze verbeterde kleine tunnel in normaal gebruik nog slechts als tweebanige tunnel kan worden bereden, dus met gemengd personen- en vrachtverkeer, is deze op initiatief van de Regeering aangebrachte verruiming toch inderdaad van groote betekenis, omdat hierdoor over de geheele lengte de beschikking wordt verkregen over een derde (reserve) baan, en de mogelijkheid van verkeersstagnaties tot een minimum wordt teruggebracht.

De stichtingskosten stegen door deze wijziging tot rond f 14.000.000. Zij blijven daarmee dus thans slechts 1½ miljoen gulden beneden het groote tunnelplan. In zijn zitting van 26 Januari 1937 heeft de Gemeenteraad van Rotterdam zich met de uitvoering van dit verbeterde kleine tunnelplan vereenigd.

Nu is komen vast te staan, dat de uitvoering van het aangenomen tunnelproject in stichtingskosten slechts 1½ miljoen gulden (10 pCt.) blijft beneden het bedrag waarvoor de groote tunnel had kunnen worden gebouwd, terwijl het verschil in jaarlijksche exploitatiekosten op f 55.000 moet worden gesteld, dringt zich als vanzelf de vraag op of in het licht van deze uitkomst en in verband met het snel toenemend verkeer de gevallen beslissing wel als de meest juiste mag worden gezien.

Ongetwijfeld is de in het kleine tunnelplan aangebrachte verruiming, zooals werd uiteengezet, een zeer belangrijke verbetering geweest, maar een feit blijft, dat gemengd personen- en vrachtverkeer over een lengte van ruim één kilometer weinig aanlokkelijk mag heeten. Immers wordt de snelheid voor dit gemengd verkeer bepaald door de langzaamst rijdende vrachtauto in opwaartsche helling. Gaarne wordt vastgesteld, dat de vrachtauto de laatste jaren in het algemeen belangrijk sneller is geworden, maar geldt dit niet evenzeer voor de personenauto? En biedt de verbeterde kleine tunnel — in de wandeling aangeduid als de 6—8 tunnel — wel tot in redelijke toekomst een voldoende oplossing aan het verkeer tusschen beide oevers?

Als men de in de stukken voorkomende verkeerscijfers kritisch beziet, rijst inderdaad hieromtrent eenige twiifel.

De jaarlijksche maximum capaciteit van den 6—8 tunnel wordt gesteld op 5.200.000 voertuigen per jaar. De Regeering schat het verkeer door de nieuwe oeververbinding over 5 jaar, dus in 1942, op 2.000.000 plaatselijk verkeer en 600.000 doorgaand verkeer.

Het doorgaand verkeer zal echter eerlang worden geleid over de Rijksbrug bij den Stormpolder ten Oosten van Rotterdam; de invloed van dit verkeer kan derhalve verder buiten beschouwing blijven.

Blijft de ontwikkeling van Rotterdam intusschen voortgaan en zou ook in komende jaren in eenige mate de achterstand van Nederland ten opzichte van andere landen wat betreft het aantal auto's per 1000 inwoners worden ingehaald, — hetgeen met de ingrijpende verbetering van het wegennet zeker mag worden verwacht — dan zal het auto-oeververkeer te Rotterdam ook na 1942 zeker een stijgende lijn blijven toonen.

Evenals bij de ingebruikneming van de nieuwe Koninginnebrug in 1928 zal de voltooiing van den tunnel te zijner tijd een sterk stimulerende werking op het auto-oeververkeer doen gelden. Alles bijeen lijkt het niet al te optimistisch om aan te nemen, dat bij gunstige conjunctuur het oeververkeer na 1942 zoodanig zal groeien, dat per 10 jaar een verdubbeling van dit verkeer plaats vindt. Dit betekent dan echter, dat reeds in 1955 de tweebanige tunnel met haar jaarcapaciteit van 5.200.000 voertuigen, volbelast zal zijn m.a.w. reeds rond 15 jaar na de voltooiing van het kunstwerk.

Zelfs als met deze becijfering enkele jaren zou zijn misgetast en in plaats van 1955 bijv. het jaar 1960 zou moeten worden gelezen, dan nog moet men zich afvragen of met de bovengegeven ramingen voor oogen, voor de toekomst van Rotterdam de uitvoering van den grooten tunnel niet meer aanbeveling had verdiend. Voor een groeiende stad is een goed besluit zelden van te groot formaat gebleken.

Het contract voor de uitvoering van den 6—8 tunnel is den 2den Februari 1937 geteekend. Intusschen werden wij verrast door de mededeeling, dat het tunnelprofiel daarmede nog niet definitief was bepaald. Zou deze mededeeling een zoo verre strekking kunnen worden toegekend, dat er toch nog een kleine kans bestaat voor de uitvoering van een van meetaf aan vierbanigen tunnel? Het ware zeker te hopen.

Hoe deze uiteindelijke beslissing intusschen luidt, de uitvoering van een tunnel in de lijn Park—Charlois als tweede vaste oeververbinding is voor Rotterdam thans zekerheid; een zekerheid, waarmede de stad van harte kan worden gelukgewenscht.

Moge deze verbinding der Maasoovers aan de hooggespannen verwachting beantwoorden en het hare bijdragen tot den verderen groei en bloei van Rotterdam.

12 Februari 1937.

Ir. L. W. H. VAN DIJK.

DE AFWIJZING VAN DE ONDERNEMERSOVEREENKOMSTEN VOOR HET BAKKERIJ-BEDRIJF IN VERBAND MET DE MINIMUMPRIJZEN.

Een stukje geschiedenis. Bij Kon. Besluit van 25 Jan. 1826 S. 5 houdende verordeningen op het stuk der broodzetting werd bepaald:

1. dat in alle steden en gemeenten, alwaar een of meer broodbakkers of broodslijters gevestigd zijn, de soorten van brood, welke tot voornaamste en dagelijks voedsel voor de ingezetenen dier stad of gemeente dienen, aan eene zetting onderworpen zijn (verkort).

2. Die zetting moet alleen beschouwd worden als een hoogsten prijs of maximum, boven welke het den bakkers en slijters verboden is de, aan de zetting onderworpen, broodsoorten te verkoopen (ouverkort).

3. De zetting zal geschieden bij het gewigt, zoodanig dat het publiek steeds den prijs kenne, *boven* welchen het Nederlandsch pond brood niet mag verkocht worden.

In een aantal nadere bepalingen wordt verwezen naar de vaste en naar de veranderlijke grondslagen dezer regeling der broodzetting.

De vaste grondslagen zullen bestaan:

a. In de hoeveelheid ponden broods, welke een mud graan oplevert.

b. In de kosten, die vereischt worden om het graan tot brood te verbakken, en

c. In eene, naar billijkheid vast te stellen, winst voor den bakker.

De veranderlijke grondslagen zullen bestaan:

a. In de landelijke en plaatselijke belasting op het gemaal, en

b. In den prijs van het graan.

De overwegingen van de Regeering waren woordelijk:

„Overwegende dat, blijkens de bij Ons ontvangen berichten, en blijkens het verslag, dat Wij Ons betrekkelijk het werk der broodzetting, hebben doen voorleggen, er groote misbruiken in dezen gewigtigen tak van beheer zijn geslopen;

Overwegende dat die misbruiken strijdig zijn met de goede orde; eenen nadeeligen invloed uitoefenen op het welzijn der ingezetenen en de middelen van bestaan bezwaren van hen, die door handen-arbeid in hun onderhoud moeten voorzien;

Willende hierin voorzien, en tevens zorgen, dat de verordeningen nopens de broodzetting, voortaan overall, ter bevordering van het algemeen belang, en overeenkomstig derzelve deel, worden ten uitvoer gebragt, welk doel alleen is, om van den eenen kant aan den verbruiker een gezond en goed voedsel, tegen billijke prijzen, en, van den anderen kant, aan den bakker, eene betamelijke, en, in

de uitoefening van deszelfs vak van nijverheid genoegzame, winst te verschaffen.”

Bij de Regeering-1936 wordt een aanvraag ingediend tot algemeen-verbindend-verklaring van de ondernemersovereenkomsten voor het Bakkerij-bedrijf o.m. medebrengende vaste minimum-prijzen. Vastgesteld zoude moeten worden een K. B.-1937 houdende een broodzetting. Wie *beneden* de vastgestelde prijzen levert, wordt veroordeeld door den civielen rechter tot het betalen van een boete en wordt daarna ingelijfd bij het leger der steuntrekkers. Dit K.B. wordt door de aanvragers geacht te zijn in het algemeen belang. De Regeering weigert.

* * *

De Nederlandsche Bakkerij-Stichting verzoekt aan de Regeering een opdracht om daden van uitvoering te verrichten, welke normaal die van een „Overheid” zijn. Zij verlangt die opdracht zonder dat zij, gelijk de Overheid, publiekelijk bekend geeft, vanwaar zij de geldmiddelen verkrijgt, die haar in staat stellen, die daden te verrichten. Die daden omvatten o.a. een contrôle op de naleving van voorschriften, welke door de medewerking van de Regeering het karakter hebben van publieke voorschriften, voor wier richtige naleving tot nu toe een „Overheid” verantwoordelijk zou zijn geweest. Ondergaan deze grondstellingen nu, krachtens de wet, wijziging?

De Regeering heeft, de normale adviseurs gehoord, op de aanvraag afwijzend beschikt, omdat de broodzetting — om het nu met gewone woorden te zeggen — niet past in haar economische en sociale aanpassingspolitiek.

De Regeering heeft de ontworpen broodzetting, waar beneden niet mag worden verkocht, niet geacht in het algemeen belang. Nu de wet op het algemeen-verbindend en onverbindend-verklaren er is, moet elke ordeningsaanvraag op zichzelf beoordeeld worden. De Regeering is verplicht elk geval op zichzelf te beschouwen. Die houding is: uitvoering geven aan de wet.

De Bakkerij-Stichting (onderlinge organisatie van maalindustrie, meelfabrikanten en georganiseerde bakkers) heeft een winstgevende bakkerij x opgezet in niemandsland y , de kosten (a) en de onkosten (b) van dit bedrijf worden berekend, de winst (c) wordt in aanmerking genomen en de sociale lasten (d) worden niet vergeten. Dit alles wordt in keurige formules uitgedrukt om aan het verbaasde publiek een bakkerij te toonen, die werkzaam is — neen, niet in de lucht, maar in het algemeen belang. Aan deze geconstrueerde model-economische eenheid, moet elk bedrijf ten minste voldoen. Het doel van de Bakkerij-Stichting zal zijn bereikt, wanneer alle bakkers, die nu leven bij de gratie van het prijsverschil, hun bedrijf zullen hebben verloren. Goede (oude en nieuwe) bakkers zullen slechts overblijven!

Hier moet ik intusschen, met het oog ook op de noodzakelijke objectiviteit, wel nog opmerken, dat ik de opvatting der Regeering ten aanzien van het uitblijven van een saneerende werking van de eventueel verbindend verklaarde bepalingen tot minimum-prijzeregeling, niet kan deelen. De Minister zegt in zijn antwoord op de vragen van het Tweede Kamerlid den heer Smeenk, dat minimumprijzen voor brood, zelfs al worden zij op een niet te hoog niveau gefixeerd, naar zijn meening in plaats van een rem op, eerder een aantrekkingskracht voor nieuwe vestiging vormen.

Wanneer met „saneerende werking van een minimum-prijzeregeling” bedoeld wordt het uitstooten van de volksbakkers, die de sociale functie vervullen van te kunnen leveren tegen iets lageren prijs tengevolge van hun persoonlijke en zakelijke eenvoudigheid en soberheid, dan kan ik de redeneering van den Minister niet volgen. In het bedrijf heb ik geleerd de juistheid van de opvatting van de Nederlandsche Bakkerij Stichting (en dit is tevens de opvatting van alle bedrijfsgeenoten, die ik gesproken heb), dat door de

gelijkheid der minimum-prijzen de kleine bakker zijn debiet verliest en dat die gelijkheid tevens een groote moeilijkheid oplevert voor nieuwe vestiging. De nieuwe onderneming moet zich een debiet veroveren en dat kan het best geschieden door — althans aanvankelijk — zeer aanlokkelijke prijzen. Wanneer de nieuwe bakker dezelfde minimum-prijzen moet rekenen, zal hij juist zéér moeilijk aan den slag kunnen komen.

Dezelfde opvatting omtrent de beteekenis van de werking van een minimum-prijzeregeling houdt Prof. Gerbrandy en mij vereenigd¹⁾. Wij verwachten dezelfde gevolgen. Wij verschillen in de waardeering dier gevolgen. Prof. Gerbrandy wil een minimum-prijzeregeling met het oog op de door hem gewenschte en verwachte gevolgen. Ik vrees die minimum-prijzeregeling met het oog op de door mij niet-gewenschte maar wel degelijk verwachte gevolgen.

Het is zonderling, dat de Minister een zoo geheel afwijkend inzicht heeft. Ik kan mij dit niet goed verklaren. Wel onderschrijf ik weer de volgende gedachte van den Minister:

„Houdt men daarnaast nog in het oog, dat een behoorlijke contróle op de prijzen, vooral voor een product als brood, in de practijk op zeer groote moeilijkheden stuit, terwijl de mogelijkheid van concurrentie via service, kwaliteit en het verhandelen van bij-artikelen een dergelijke prijs-regeling illusoir kan maken, dan zal het naar de meening van den ondergeteekende geen nader betoog behoeven, dat hij den door de bedrijfsgenooten voorgestelden weg niet kon inslaan.”

Hiermede ga ik gaarne accoord. Hoofdzaak is inderdaad óf, de achtingswaardigheid van het doel in aanmerking genomen, de uitgedachte middelen bij machte zouden zijn geweest het doel ook te bereiken, maar dit neemt niet weg, dat betwijfeld moet worden of het op den weg der georganiseerde fabrikanten en hun consumenten (de georganiseerde bakkers handelen tevens voor de ongeorganiseerde bakkers) ligt om op een incidenteel punt van het bedrijfsleven de vaststelling van normen te forceeren „voortspruitende uit de huidige opvatting van sociale rechtvaardigheid”. Deze huidige opvatting wordt in den tegenwoordigen tijd door den wetgever tot uitdrukking gebracht in Arbeidswet, Warenwet, Wetsontwerp getalsverhouding tusschen volwassen en jeugdige arbeiders, wetsontwerp verbindend-verklaring van bepalingen uit een C.A.O. Er is geen behoefte aan nadere aanvulling, incidenteel met bepalingen uit ondernemersovereenkomsten, tot standgekomen zonder inmenging van arbeidersorganisaties en zeker niet in bedrijven, waarin aan een bedrijfsraad voor de regeling der sociale verhoudingen geen behoefte wordt gevoeld. Men kan zich toch wel voorstellen, dat de Regeering deze aanvullende regeling der sociale wetgeving, zoals die voor het bakkerijbedrijf incidenteel is ontworpen, niet heeft gewild.

Hoofdzaak blijft de minimum-prijzeregeling. Zij was gelijkelijk aangevraagd voor Amsterdam en Rotterdam, hoewel ieder weet, dat de toestanden in beide gemeenten geheel verschillen. De overheid, die dezelfde regeling in beide gemeenten verbindend verklaart, doet feitelijk in elke gemeente een anderen daad. Dit was geen opwekkend begin. Maar er is méér.

De minimum-prijzeregeling hield zeer onvoldoende rekening met de belangen van de kleine volksbakkers, die inderdaad leven van het feit, dat zij goedkoop brood leveren. (Het is ook maar tweede soort!). De volksbakker moest in de ontworpen regeling bewijzen, dat hij rechtmatig voor lager prijs kan leveren. Noodig is slechts een regeling waarbij aangetoond wordt, dat de volksbakker onrechtmatig levert tegen te lage prijzen.

De minimum-prijzeregeling kan van belang zijn voor een groot deel der bakkers. Wie zal dit ontkennen? Maar zij was, met haar berekeningen van

dwingend aard, ten nadeele van de volksbakkers en van het publiek.

Ware de broodprijs-zetting voor Amsterdam en Rotterdam sedert bijv. 1 Dec. 1936 bij K. B. doorgegaan, dan was, in verband met de stijging van den meelprijs reeds nu een zeer sterke stijging van den broodprijs te constateeren geweest. Dan was reeds nu een broodprijs theoretisch geldend geweest, die ver ligt boven hetgeen nu voor het goede brood (eerste soort = tweede soort) wordt gevraagd. De theoretici moeten zich niet laten beciferen door de krantenberichten over broodprijsverhooging. De vraag is niet welke broodprijzen in de courant staan, maar welke broodprijzen betaald worden uit de beurs van de arbeidersvrouw.

Zou de minimum-prijzeregeling voor invoering vatbaar zijn geweest? Er waren vele tegenwerkende factoren, al zouden ook alle kleine bakkers plotseling zijn uitgerangeerd, omdat de kleine bakker bij gelijke prijzen zijn debiet aan de grootere bakkers dadelijk verliest. Dit was het doel in Rotterdam, en dat zou in Rotterdam ook zeker zijn bereikt. In Amsterdam is dit inderdaad anders.

De stijgende broodprijs in Amsterdam en Rotterdam zoude het vervoer van brood uit de randgemeenten hebben gestimuleerd. Broodvervoer was vrij. Gemeentelijke smokkelbrood-prijzen is geen aantrekkelijke figuur. En wat zoude de Regeering hebben kunnen doen tegen een volksbeweging, die zich normaal verzet tegen plaatselijk feitelijk onnoodige broodprijsverhooging, hoe aangenaam deze ook zou zijn voor de gerangeerde bakkers.

De broodprijsverhooging die gewenscht werd door de georganiseerde bakkerij (de tegenwerkende factoren nu buiten beschouwing gelaten) en die in Rotterdam met schokken zoude zijn gevoeld, heeft nog een ander direct gevaar. Niemand eet: brood. Pas dan hapt ieder toe, wanneer het brood smakelijk wordt gemaakt. De boterham levert de mogelijkheid voor een zeer gevarieerd menu. Brood met boter, of met roggebrood en spek, brood met worst is een evengoed voedsel voor den arbeider als brood met iets „er op” voor kinderen, al is het dan ook alleen maar iets van vet. De geheele bevolking leert van de jeugd af brood eten. In het levensmiddelenbedrijf kan brood verkocht worden alleen maar om de huisvrouwen te verleiden de rest van het geld uit te geven in de afdeeling van de winkel: „Wat wilt gij op uw brood eten?” Dit is toch geen on-sociaal bedrijf?

Maar wanneer de prijs van het brood steeds oploopt en dit zoude bij de voorgenomen broodzetting van de ééne periode op de andere periode zijn geschied, dan wordt dadelijk omgezien naar de vervangende voedingsmiddelen. Dan neemt de arbeider mede: een halve portie brood (debet-verlies voor den gerangeerden bakker) maar nu aangevuld met koude gebakken goedkope vischsoorten en fruit. En werkelijk, de arbeiders-huisvrouw is méér ingenieus dan de schrijver van dit artikel, die de bezwaren van een moderne broodzetting meent te onderkennen, al wordt volstrekt niet beweerd dat geenerlei overheidsmaatregelen gewenscht zoude zijn.

* * *

N a s c h r i f t.

The way out. Voor de toekomst heeft de Regeering verwezen naar de uitvoering van de Vestigingswet (regeling betreffende het vestigen van inrichtingen, waarin eenige tak van detailhandel, ambacht of kleine nijverheid zal worden uitgeoefend), welke op dit oogenblik bij de Eerste Kamer nog in het stadium der schriftelijke behandeling is. Om de uitvoering dezer wet niet reeds dadelijk te bemoeilijken heeft de Regeering, met medewerking van de Koningin, een conservatoiren en tijdelijken maatregel genomen voor de gemeenten Rotterdam en Amsterdam. Nieuwe vestiging van bakkersondernemingen is tijdelijk stopgezet. De gewone vormen van het staatsrecht zijn daar-

¹⁾ Zie E.-S.B. van 10 Febr. 1937.

bij weliswaar niet in acht genomen, maar ook deze Regeeringsdaad staat onder de bescherming van de ministerieele verantwoordelijkheid. Hetgeen tenslotte bij K. B. is geregeld, zoogenaamd op grond van de Landbouwcrisiswet, is toch Nederlandsch recht, geldend bij gedoogen van het Parlement. Men kan hier dus toch onmogelijk spreken van een autoritaire Regeeringsdaad.

Dit wat de formeele zijde betreft. Materieel kan nu met gerustheid de werking van de Vestigingswet worden afgewacht. Hieromtrent alleen nog dit.

Het geheele administratief recht valt bij elk onderwerp in vier deelen uiteen:

1o. de normen voor de handeling van overheidsorgaan en van individu;

2o. de uitvoering door een onpartijdig overheidsorgaan, met medewerking veelal van particuliere instanties. De „beste” uitvoering wordt gezocht in het bestuursrecht;

3o. de financiering der getroffen regeling;

4o. de rechtspraak in geschillen.

Het behoeft geen betoog — en dit is niet bedoeld als een gebruikelijke zinswending bij iets dat men althans zéér moeilijk kan betoogen — dat juist ten aanzien van de *uitvoering* der normen voor de ongeorganiseerde bedrijfsgevoelen bij de bepalingen van de Vestigingswet veel beter waarborg is gelegen, dan bij die, welke waren opgenomen in de ondernemersovereenkomst.

Uitvoerend orgaan krachtens de Vestigingswet is de Kamer van Koophandel. De Kamer verleent en weigert de noodzakelijke vergunning. Op deze procedure van uitvoering kan rustig worden vertrouwd.

C. W. DE VRIES.

DE AANSTAANDE INTERNATIONALE SUIKER- CONFERENTIE.

Tegen einde Januari werd officieel bekend gemaakt, dat op 5 April een internationale suikerconferentie in Londen bijeen zal komen, waarvoor het initiatief is uitgegaan van Ramsay Macdonald, gewezen Prime Minister van Engeland en voorzitter der in 1933 in Londen gehouden monetaire en economische conferentie en Minister-President Colijn, voorzitter der economische commissie op deze conferentie. Uitnodigingen werden gezonden aan de volgende staten: Australië, België, Britsch-Indië, Canada, China, Cuba, de Dominicaansche Republiek, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Hongarije, Italië, Japan, Nederland, Peru, Polen, Portugal, Sowjet-Rusland, Tsjecho-Slowakije, Ver. Staten, Zuid-Afrika en Zuid-Slavië.

Het programma der conferentie, waarmede zich op het oogenblik Sir Frederick Leith Ross, de economische adviseur der Engelsche Regeering, bezig houdt, is nog niet bekend. Dit kan bij het artikel Suiker, dat zooals geen ander artikel in de wereld door wettelijke bepalingen in nagenoeg alle landen gemaltraitteerd wordt, van zeer uitgebreiden en ingrijpenden aard zijn. Wanneer men een algemeene verlaging der invoerrechten en der buitensporige accijns zoude nastreven en kunnen bereiken, dan zoude men den wereldsuikerhandel verruimen en het verbruik zeer doen toenemen, waarvan een belangrijke uitbreiding der productie wederom het gevolg zoude zijn. Maar bij de zeer uiteenlopende belangen der verschillende landen is het beter daaromtrent geen groote verwachtingen te koesteren.

Er blijft dan als doel der conferentie over pogingen te doen den wereldsuikerprijs wederom op een voor de voornaamste producenten betalende basis te brengen en daardoor tevens te bereiken, dat de schatkist in landen zooals Engeland en Nederland, waar de Regeering aan de binnenlandsche bietsuikerindustrie resp. aan de boeren een bepaalden prijs gegarandeerd heeft, tenminste van een gedeelte van dezen duren steun ontlast wordt. Maar hiervoor is samenwerking noodig en deze kan alleen bereikt worden

wanneer de verschillende landen goed begrip toonen voor de positie en rechtvaardige wenschen van anderen. Wanneer bijv. Cuba, zooals in het verleden gebeurd is, zou trachten de theorie ingang te doen vinden, dat Java geen of weinig afzet in Europa — meer speciaal in Engeland — mag hebben omdat de laatste jaren weinig Javasuiker naar Europa gekomen is, dan zal de conferentie tot falen gedoemd zijn. Immers, reeds dadelijk bij het begin van het bestaan der suikercultuur op Java is Europa het voornaamste afzetgebied voor Javasuiker geweest en pas in het begin van deze eeuw, toen Britsch-Indië en Japan als suikerimporteerende landen hoe langer hoe belangrijker werden, bleef het grootste gedeelte van den Java-oogst in het Oosten. Gedurende de oorlogsjaren kocht Engeland weder groote posten Javasuiker en nog in het jaar 1928 werden 343.000 tons en in 1929 387.000 tons naar het Westen van Suez door Java verscheept. In 1930 en 1931 waren deze afschepingen gering, maar in 1932 steeg dit kwantum zelfs tot 417.000 tons om in 1933 en 1934 tot resp. 130.000 en 113.000 tons en in 1935 en 1936 tot resp. 52.000 en 70.000 tons terug te vallen. De reden van dezen achteruitgang moet naast de groote oogstrestrictie, die Java zich vrijwillig heeft opgelegd ter saneering van den toestand, gezocht worden in de moeilijkheid om bij den hoogen stand van den Gulden te kunnen concurreren tegen producenten, die in gedeprecieerde munt — Sterling en Dollars — rekenden. Sedert Nederland einde September zijn monetair stelsel aangepast heeft aan de beide groote valuta's is de positie van Javasuiker op de wereldmarkt ten eenen male gewijzigd. Thans is Java weer het goedkoopste productieland ter wereld en in staat evenals weleer op alle vrije markten te concurreren. Onder deze omstandigheden mag verwacht worden, dat de Java-oogst 1937, die circa 1½ miljoen tons zal bedragen, wel koopers zal vinden en dat de oogst 1938, waarvoor de aanplant, voordat de jongste groote verkoop op Java plaats vonden, op 1.200.000 tons vastgesteld werd, alsnog op minstens hetzelfde kwantum als de ditjarige oogst gebracht zal worden. Gebeurt dit niet, dan zoude Java op de a.s. conferentie niet veel te vertellen hebben, want van een oogst van 1.200.000 tons zoude, na aftrek van 300.000 tons locale consumptie, heel weinig voor verkoop naar Europa overblijven. Dan zoude bij het slagen der conferentie Java in 1938 kunnen toekijken hoe andere landen tot winstgevende prijzen Engeland van de benodigde „vrije” suiker voorzien!

Op de a.s. conferentie zal Engeland als grootste vrije markt voor suiker het meest te vertellen hebben. Wanneer nu Engeland voor zichzelf en zijn dominions en koloniën het aanbod mocht doen de oogsten niet te vergrooten, indien andere landen — vooral diegenen, die slechts door hooge protectie (invoerrechten of directen steun) de suikercultuur in het leven kunnen houden — dezelfde verplichting op zich willen nemen, dan is het te hopen, dat dit algemeene instemming en navolging zal vinden. Een dergelijke afspraak zoude waarschijnlijk reeds voldoende zijn om den wereldprijs op de vrije markten te verhoogen, want op het oogenblik is de wereldproductie ongeveer gelijk aan het verbruik. Naar mate de consumptie toeneemt zouden de exportlanden — in de eerste plaats Java en Cuba, die groote restrictie toegepast hebben — hunne productie geleidelijk kunnen uitbreiden. Intusschen zal, alvorens een algemeene overeenkomst tot stand kan komen, nog menige moeilijkheid te overwinnen zijn, maar toch kan langs dezen weg misschien nog het gemakkelijkst een resultaat bereikt worden.

Men doe vooral geen pogingen tot verdeling der verschillende markten of tot nieuwe contingenteringen volgens quota systeem. De handel blijve vrij en de exportlanden moeten hun suiker daarheen kunnen afzetten, waar vrije concurrentie het hun mogelijk maakt.

A. V.

INVOERBELEMMEERING EN WERKGELEGENHEID.

In de afgelopen depressieperiode, die, indien de teekenen ons niet bedriegen, reeds enkele maanden geleden haar dieptepunt heeft bereikt, hebben vele Regeeringen getracht de werkgelegenheid in het eigen land te behouden of te vergrooten door de eindproducten van vreemden bodem te weren en te bevorderen dat deze in het eigen land werden vervaardigd. Wel is de bescherming der arbeidsmarkt niet steeds het hoofddoel geweest en werd zij vaak zelfs niet als een der bijoormerken genoemd, toch zag men vele landen maatregelen nemen om den invoer te belemmeren en kon men daarbij dikwijls een zekere voldoening waarnemen over het gunstige effect dat men hiervan voor de arbeidsmarkt verwachtte.

De ruime toepassing van dit middel laat zich gemakkelijk verklaren: het is eenvoudig en de winsten, die het voor de arbeidsgelegenheid oplevert, bemerkt men in den regel spoediger dan de verliezen. Bovendien scheidt het gevolgen op verschillende gebieden, die men vaak zwaar laat wegen, hetzij dat deze een economisch karakter hebben, hetzij dat zij buiten het terrein van de economie liggen en van politiek, strategisch of welken aard ook zijn. Deze kanten van het vraagstuk zullen wij thans niet aan de orde stellen; wij zullen ons uitsluitend beperken tot het vraagstuk van de werking van de beschermingsmaatregelen op de werkgelegenheid, terwijl wij tevens zullen nagaan, welke kosten de gemeenschap voor de nieuwe werkgelegenheid moet en mag betalen.

Wat gebeurt er nu met de eigen werkgelegenheid als de invoer van een bepaald artikel wordt belemmerd of verhinderd?

Het aanbod van dat artikel op de markt zal verminderen, zoodat bij gelijkblijvende vraag de prijs zal stijgen, waardoor de binnenlandsche fabrieken grotere winstmarges krijgen en haar productie zullen uitbreiden. In de bestaande fabrieken, die niet vol bezet waren, zal dit leiden tot betere bezetting van het machine-apparaat, waarvoor waarschijnlijk nieuwe arbeiders noodig zullen zijn. Zijn de bestaande fabrieken vol bezet of zijn de winstmogelijkheden zoo groot dat men een nieuwe fabriek durft bouwen, dan scheidt het bouwen van die fabriek vraag naar bouwvakarbeiders, terwijl straks, als de fabriek gaat draaien, arbeiders voor de bezetting van het bedrijf noodig zullen zijn. Dit zijn de winstposten voor de werkgelegenheid. Daartegenover staat, dat de invoer van dat product afneemt. En wij gelooven niet eenige tegenspraak te zullen uitlokken als wij daaraan de consequentie verbinden, dat de daling van den invoer gevolgd zal worden door een gelijke vermindering van de waarden die ons land verlaten. Immers, koop en verkoop is steeds een tweezijdige transactie; wie niet koopt heeft geen tegenprestatie daartegenover te stellen. In dezelfde mate als Nederland minder van het buitenland koopt, zal men minder waarden aan het buitenland kunnen leveren.

Deze samenhang, die vooral bij de tegenwoordig gevolgde handelspolitiek spoedig en direct merkbaar is, heeft velen de overtuiging gegeven dat beschermingsmaatregelen als de bovengenoemde slechts verplaatsing van werk tengevolge hebben, doch dat er geen nieuwe werkgelegenheid wordt geschapen, afgezien van de tijdelijke vergroting van den import en export, die veroorzaakt wordt door de materialen noodig voor den fabrieksbouw. Daartegenover staat de meening van hen die van oordeel zijn, dat door de oprichting van nieuwe bedrijven de koopkracht in het eigen land kan worden vermeerderd, waardoor de mogelijkheid ontstaat om andere goederen uit het buitenland te importeerden, zoodat onze invoer wel een verandering, maar geen vermindering ondergaat en onze uitvoer dus even groot kan blijven¹⁾.

¹⁾ Men zie over dit onderwerp o.m. het belangwekkende artikel van den heer G. W. F. Sligting: De invloed van de industrialisatie op de handelsbalans, in E.-S.B. van 28 Aug. 1935.

Waar komt de nieuwe koopkracht van daan?

Nieuwe koopkracht ontstaat door nieuwe productie, door aanwending van kapitaal en arbeid. Wil de ontstane nieuwe koopkracht geheel toegevoegd zijn, dus voor het volle bedrag boven de bestaande komen, dan moet de nieuwe productie uit geheel braak liggende productiemiddelen tot stand zijn gebracht. Aan dezen eisch zal met betrekking tot het arbeidsaandeel in de productie in een tijd van werkloosheid als de tegenwoordige, in den regel wel zijn voldaan. Men mag aannemen dat er arbeiders beschikbaar zijn, die voordien leefden van door anderen verdiend inkomen en die nu zelf gaan voortbrengen; het arbeidsaandeel in de nieuwe productie zal dus een netto toevoeging aan de koopkracht zijn. Het kapitaal, de fabrieken en de machines, zijn niet evenals de arbeid, in direct bruikbare vorm voorhanden: zij moeten worden vervaardigd. Dit is slechts mogelijk door aanwending van bespaard vermogen. En nu is het de vraag, welke koopkracht dit vermogen bij een andere besteding op de markt zou hebben uitgeoefend. Het gedeelte van de nieuwe koopkracht dat wij aan de kapitaalaanwending in het product moeten toerekenen, heeft dus voor het vraagstuk een andere beteekenis dan het gedeelte, dat door de inschakeling van werkloze arbeiders in het productieproces, is ontstaan. Wij komen hier echter op eenigszins speculatief terrein. Wij weten nimmer wat de andere wijze van besteding van het vermogen zou hebben opgeleverd en zullen ons daarom niet verder op dezen weg van veronderstellingen en gissingen begeven en er van uitgaan, dat door de beschermde maatregelen een nieuwe productie in het leven wordt geroepen, dat er nieuwe koopkracht wordt geschapen en zullen de gevolgen hiervan voor de werkgelegenheid aan de hand van een cijfervoorbeeld nader analyseeren.

Nemen wij aan dat in ons land tot dusverre jaarlijks voor een bedrag van f 10.000.000 aan rubberlaarzen werd ingevoerd en dat deze invoer werd betaald met een invoer van f 10.000.000 lederen schoenen, die in ons land worden vervaardigd. Aan deze schoenenproductie werken rechtstreeks, laat ons zeggen, 3000 arbeiders, die gezamenlijk f 3.000.000 loon ontvangen, terwijl de kapitaaldiensten eveneens op f 3.000.000 te waardeeren zijn en de waarde der grond- en hulpstoffen f 4.000.000 is. De verhouding tusschen arbeid en kapitaal is bij de grondstoffenproductie dezelfde als bij het eindproduct, zoodat zij $\frac{3}{10} \times f 4.000.000 = f 1.200.000$ verloont en 1200 arbeiders werk geeft en aan kapitaaldiensten $\frac{3}{10} \times f 4.000.000 = f 1.200.000$ vereischt.

De Overheid gaat nu, met de bedoeling om de werkgelegenheid te vergrooten, den invoer van de rubberlaarzen verbieden. Wij veronderstellen nu dat de vraag en de prijs gelijk blijven, zoodat de f 10.000.000 aan rubberlaarzen in ons eigen land moet worden geproduceerd. Als wij de meerdere werkgelegenheid, die het bouwen en installeren van de nieuwe laarzenfabrieken voor het oogenblik scheidt, verwaarloozen en ons bepalen tot den blijvenden toestand, die door de nieuwe productie ontstaat, dan zien wij dat met betrekking tot de werkgelegenheid het volgende geschied is.

De laarzenfabricage, waarbij wij dezelfde verhouding tusschen arbeid, kapitaaldienst en grond- en hulpstoffen veronderstellen als bij de schoenenproductie, vraagt f 3.000.000 loon, f 3.000.000 kapitaaldienst en f 4.000.000 grond- en hulpstoffen. Werd voorheen het eindproduct, rubberlaarzen, ingevoerd — thans behoeft men alleen de grondstof, rubber, in te voeren ten beloope van f 4.000.000, welken invoer men, evenals vroeger, met schoenenexport betaalt.

Wat beteekent dit voor de werkgelegenheid?

Vóór de protectie maatregelen werkten er aan de schoenenfabricage 3000 arbeiders en aan de hiervoor noodige grond- en hulpstoffen 1200 arbeiders of samen 4200 arbeiders.

Daarna werken er aan de laarzenfabricage 3000 arbeiders en aan de schoenenproductie — voor den export verminderd van 10 tot 4 miljoen — $\frac{1}{10} \times 3000$ arbeiders = 1200 arbeiders, en aan de grondstoffen voor de schoenen $\frac{1}{10} \times 1200 = 480$ arbeiders of tezamen 1680 arbeiders. Tegenover de winst aan werkgelegenheid voor 3000 arbeiders in de laarzenindustrie, staat dus een verlies van 4200 — 1680 arbeiders = 2520 arbeiders in de schoenenindustrie.

Per saldo blijkt de werkgelegenheid dus slechts met 480 arbeiders te zijn toegenomen. Op zichzelf is een toename van de werkgelegenheid met ruim $11\frac{1}{2}$ pCt. zeker niet gering en stellig niet voor een gemeenschap waar een groote werkloosheid heerscht. Maar tegenover deze winst aan werkgelegenheid staan ook debetposten.

In de eerste plaats is daar de kapitaalvernietiging door het gedeeltelijk overbodig worden van het oude productie-apparaat, in ons voorbeeld de schoenenfabriek, die op haar kapitaaldienst jaarlijks een verlies moet boeken van $\frac{1}{10} \times f 3.000.000 = f 1.800.000$.

Eenzelfde verlies treft het in de grondstoffenproductie aangewende kapitaal: $\frac{1}{10} \times f 1.200.000 = f 720.000$ per jaar.

Men mag deze verliezen, die ontstaan door stroomverlegging van de productie, niet onderschatten. Niet alleen kan de aldus ontstane kapitaalvernietiging uit dezen hoofde groote afmetingen aannemen, maar zij werkt zeer onredelijk en offert geheel willekeurig bepaalde kapitalen op ten bate van andere kapitalen en van de gemeenschap en de vraag rijst of de totale welvaart er niet meer bij gebaat zou zijn geweest als men de oude productie in tact had gelaten en het nu in de laarzenfabricage gestoken vermogen een andere, zelfs mindere rendabele bestemming had gegeven.

Een ander verlies is dat wat veroorzaakt wordt door het te loor gaan van de vaardigheid der vakarbeiders uit de schoenenindustrie. De vakbekwaamheid van den arbeider vertegenwoordigt een stukje kapitaal, dat voor het vermogen der gemeenschap evenzeer op geld waardeerbaar is als het kapitaal, dat in machines en gebouwen is geïnvesteerd. Het verliezen van vakbekwaamheid door de arbeiders beteekent voor de gemeenschap een even reëele verarming als de depreciatie van onbenutte fabrieksgebouwen en machines. In ons cijfervoorbeeld worden door de beschermingsmaatregelen 2520 arbeiders uit de schoenenproductie gestooten. De omvang van het verlies aan vakbekwaamheid is moeilijk in exacte cijfers uit te drukken.

Men zou de grootte van dit verlies per jaar kunnen benaderen door het aantal vaklieden onder deze arbeiders te vermenigvuldigen met het loonverschil dat er bestaat tusschen het loon van een geschoolden en van een ongeschoolden arbeider. Immers als de vakarbeider langdurig werkloos is, gaat zijn vakbekwaamheid te loor en kan hij op de arbeidsmarkt hoogstens een plaatsje krijgen in het ongeschoolde werk. Stellen wij dit loonverschil, laag genomen, op f 300 per jaar en nemen wij aan dat de helft van de arbeiders tot de geschoolden behoort, dan is het jaarverlies rond $1250 \times f 300 = f 375.000$. Wij willen met dit cijfer geen enkele aanspraak op juistheid maken; wij willen er slechts mede aanduiden, welke orde van grootte gemoeid is met de kapitaalvernietiging ontstaan door de ontscholing van de arbeiders.

Tot dusverre hebben wij in ons cijfervoorbeeld aangenomen, dat de werkgelegenheid in de beide productieprocessen gelijk was. Het kan zijn dat dit voor de schoenen- en de laarzenfabricage misschien inderdaad wel het geval is, in werkelijkheid zal de hoeveelheid arbeid bij eenzelfde waarde voor de verschillende producten sterk uiteenloopen. Wij constateerden reeds dat de werkgelegenheid in ons voorbeeld door de overheidsmaatregelen met $11\frac{1}{2}$ pCt. was toegenomen. Het is duidelijk dat, indien de productie van een bepaalde hoeveelheid laarzen 12 of

meer procent minder arbeid vereischt dan die van eenzelfde hoeveelheid schoenen, de werkgelegenheid in absoluten zin zal zijn verminderd. Een land, dat de eigen werkgelegenheid wil beschermen door belemmering van den invoer met daaraan gepaard gaande eigen industrialisatie, zal zijn streven er op moeten richten, die fasen van het productieproces, die veel arbeid vereischen, binnen eigen grenzen te trekken en die, welke weinig arbeid behoeven, aan het buitenland over te laten. Bewust of onbewust vindt dit inderdaad plaats en wij behoeven hiervoor geen gefingeerde voorbeelden te nemen — niets is zoo sprekend als de werkelijkheid: eenige maanden geleden kon men in het economisch overzicht van een onzer groote dagbladen lezen van een geval van internationalen ruil waarbij het eene land machines naar het andere leverde, terwijl dit betaalde met nijlpaarden en kanarievogels!

Uit een en ander blijkt dat het voor de Overheid niet gemakkelijk zal zijn die maatregelen te kiezen, die uiteindelijk de meeste werkgelegenheid geven en of het offer dat men brengt niet te zwaar is. Wil de Overheid echter niet in het duister tasten met betrekking tot het uiteindelijke effect harer maatregelen, dan zal zij nochtans een calculatie in den bovengeschetsten zin moeten maken. Eerst als de baten voor de gemeenschap door de meerdere werkgelegenheid grooter blijken te zijn dan de offers, die men met het te loor gaan van kapitaal, het uitstooten van de vroeger werkzame arbeiders, enz., brengt, is het juist tot de beschermende maatregelen over te gaan. De doelmatigheid van deze bescherming voor de welvaartspolitiek van de Overheid in haar algemeenheid (prijsverhoogende werking, represailles van het buitenland, enz.) laten wij buiten beschouwing. Het overschot aan baten, dat de calculatie van de gemeenschap laat zien, vormt tevens de grens van het verlies dat de nieuwe productie eventueel zou mogen opleveren. Is deze op zichzelf niet rendabel, maar levert de nieuwe industrie door de meerdere tewerkstelling, enz. voor de gemeenschap in haar geheel een bate op, dan mag deze hieruit het verlies van de nieuwe productie bestrijden. In de practijk zal de begroting van de financieele gevolgen voor de gemeenschap niet gemakkelijk zijn. De bestaande overheidsorganen zijn over het algemeen niet zoo geoutilleerd dat zij de „exploitatie rekening” van de beschermingsmaatregelen met voldoende juistheid kunnen opmaken. Bovendien vereischt het nemen van de bedoelde maatregelen naast een juist theoretisch inzicht in het economisch gebeuren ook een zeker koopmanschap. Bij de keuze van de te beschermen industrieën zal men op het goede paard moeten zetten, wil men in de toekomst niet voor verliezen en teleurstellingen komen te staan. Voor de Overheid is een onjuiste keuze van de objecten zeker niet minder erg dan voor de private voortbrenging. En aangezien wel geen enkel overheidsorgaan de gave der profetie zal bezitten, is het raadzaam bij de keuze der objecten voorzichtig te zijn en zeker in geen geval door steunmaatregelen industrieën in het leven te roepen waarvoor een kostbare outillage noodig is die over een langen termijn moet worden afgeschreven.

Wanneer de Overheid nochtans tot bescherming van de arbeidsmarkt besluit, dan zal zij bij haar steunmaatregelen van de hierboven uiteengezette berekeningen moeten uitgaan. Zij zal dus moeten beginnen met vast te stellen hoeveel arbeid er in de onderscheiden producten belichaamd is, en dan trachten die gedeelten van het productieproces, die veel arbeid vereischen, binnen onze grenzen te brengen en de weinig arbeid vragende productie aan het buitenland over te laten. Zij zal daarnaast tevens den prijs moeten berekenen, dien men tengevolge van de verschuivingen in de productie in den vorm van kapitaalvernietigingen en het uitstooten van andere groepen arbeiders uit het productieproces be-

taalt. Daarnaast zal zij zich er van rekenschap moeten geven dat het effect van de overwogen maatregelen nog versterkt of verzwakt kan worden door vergroting of vermindering van de secundaire werkgelegenheid, die door wijzigingen in de grootte en de besteding der primaire koopkracht wordt veroorzaakt.

Maar ook al zou uit deze berekeningen blijken dat er voor de werkgelegenheid een directe winst te boeken valt, die den daarvoor te betalen prijs waard is, dan nog houde zij zich voor oogen dat, indien ook andere landen trachten langs dezen weg de eigen werkgelegenheid te vergroten, het eindresultaat tenslotte negatief blijft en dat men slechts een nieuwe stap verder af zal zijn van een doelmatige wereldhuishouding.

A. KAAK.

DE KOLENPOSITIE IN 1936.

II.

Onze vaste medewerker schrijft ons:

Duitschland. De Roerkolen-productie bleef zich gedurende het afgelopen jaar in stijgenden zin ontwikkelen, eveneens de cokes- en brikettenproductie en vergelijken wij de cijfers der laatste jaren met elkaar, dan krijgen wij het volgende beeld (in miljoenen tonnen):

	1932	1933	1934	1935	1936
Kolen	73.28	77.80	90.39	97.67	107.5
Cokes	15.37	16.77	19.98	22.96	27.4
Briketten....	2.82	2.97	3.20	3.40	3.75

Met de productiecijfers van 1936 hebben de Roerkolen weer den stand van 1930 bereikt. Bij het beste na-oorlogsjaar 1929 met een kolenproductie van 123.6 miljoen ton en een cokesproductie van 34.2 miljoen ton bleef 1936 weliswaar nog met 13 pCt. voor de kolen en 20 pCt. voor de cokes ten achter, maar indien 1937 zich handhaaft op de basis van de laatste maanden van 1936, dan is het te verwachten, dat 1937 heel dicht 1929 zal benaderen, indien niet zal te boven gaan. Het is wel aan te nemen, dat er in de ijzer- en staalindustrie vooralsnog geen terugslag komt en bovendien zal het vierjarenplan den Roermijnbouw ten goede komen. Reeds werden stilgelegde cokesovens weer in bedrijf genomen en nieuwe zijn in aanbouw, terwijl steeds meer vraag zal komen naar kolen en cokes voor hydroëering tot vloeibare brandstoffen.

Het aantal mijnwerkers werd gestadig vergroot en liep de laatste jaren op van 203.700 gemiddeld in 1932 tot 244.000 gemiddeld in 1936, terwijl eind December 1936 rond 260.000 man te werk gesteld waren, tegen rond 238.000 per eind December 1935. De „Feierschichten” werden steeds meer ingekrompen en vielen de laatste maanden zelfs geheel weg. De dagelijksche productie steeg van 1628 kg per man in 1932 tot 1710 kg in 1936, de jaarproductie van 386 ton per man tot circa 475 ton, het jaarloon van 1775 Mark tot 2160 Mark.

De door de Westfaalsche mijnen aan het Syndicaat betaalde Umlage bedroeg Rm. 4.03 in December 1935, Rm. 4.07 in Januari, Rm. 3.93 in April, Rm. 3.83 in September en Rm. 3.72 in December 1936.

De ontwikkeling in de Rijnlandsche bruinkolen- en bruinkoolbrikettenindustrie bleef ook in opwaartsche lijn gaan en tegenover 1935 met een productie van 45.37 miljoen ton bruinkolen en 10.04 miljoen ton bruinkoolbriketten komt 1936 te voorschijn met ca. 48.38 miljoen ton, resp. ca. 10.47 miljoen ton. Toch blijft deze stijging van ca. 6.6 pCt. resp. 4.2 pCt. achter bij de stijgingen van 10.2 pCt. resp. 9 pCt. die de cijfers van de totale Duitse bruinkolen- en bruinkoolbrikettenproductie te zien geeft, waaraan vooral de Middelduitsche districten debet zijn. Het meerdere verbruik van bruinkolen is te danken aan de groote industrieën in de bruinkoolgebieden en vooral aan de electrische centrales, die geweldige hoe-

veelheden ruwe bruinkool stoken. Bovendien vinden bruinkolen grooten aftrek voor de hydroëering in de benzinebereiding.

In de andere productiedistricten was ook een opleving waar te nemen, getuige de volgende cijfers (in miljoenen tonnen):

	1936	1935
Steenkolen	158.38	143.03
„ cokes	35.86	29.84
„ briketten ..	6.13	5.66
Bruinkolen	161.34	145.86
„ cokes	1.79	0.90
„ briketten ..	36.08	32.90

waarbij echter rekening gehouden dient te worden met het feit, dat de Saarproductie over Januari en Februari 1935 niet in bovenstaande cijfers opgenomen is, daar toen de Saar nog Fransch was.

De kolenexport nam toe, wel niet in de mate van 1935, toen de toeneming 4.837.000 ton was, maar de stijging van 1.876.000 ton van 1936 steekt toch nog flink af bij den teruggang van 4.181.000 ton, dien de Engelsche export te verduren had, na in 1935 reeds met 946.000 ton te zijn teruggebleven. Een vergelijking van de winsten van den Duitschen export ten koste van den Engelschen geeft het volgende beeld:

Export naar	Duitschland	Engeland
België	+ 291.000 ton	— 107.000 ton
Letland	+ 74.000	— 7.000
Griekenland	+ 76.000	— 65.000

Duitschland won dus aanmerkelijk meer dan Engeland verloor.

Spanje	+ 121.000 ton	— 511.000 ton
Nederland	+ 135.000	— 193.000
Egypte	+ 137.000	— 500.000
Algerye	+ 70.000	— 143.000
Canada	+ 162.000	— 384.000

In deze landen was dus blijkbaar het verbruik minder en/of speelde concurrentie van andere exportlanden een min of meer belangrijker rol.

Frankrijk	+ 978.000 ton	+ 18.000 ton
Scandinavië en Finland	+ 594.000	+ 658.000
Italië	— 1.387.000	— 3.129.000

Terwijl een groot gedeelte van de Duitse aanwinsten te danken was aan ruilverdragen, is het merkwaardig, dat juist op een van de markten, Brazilië, waar Duitschland de laatste jaren met zooveel succes een ruilverhandeling had opgebouwd, Engeland terrein kon winnen en wel met 26.000 ton meer export, terwijl Duitschland 89.000 ton minder naar Brazilië uitvoerde.

De Duitse import- en exportcijfers van 1936 en 1935 zijn:

	Import		Export	
	1936	1935	1936	1935
Kolen	4.289.032	4.270.372	28.649.755	26.773.575
Bruinkolen..	1.644.092	1.660.423	324	2.087
Cokes	663.378	751.104	7.183.624	6.611.426
Briketten ..	91.610	93.527	842.990	819.259

Duitschland heeft het systeem van compensatiezaken, mits op basis van „zusätzliche Exportgeschäfte”, behouden en ofschoon bij de totstandkoming van dergelijke zaken eenige moeilijkheden overwonnen moeten worden, en een zeer groote dosis geduld ten toon gespreid moet worden, is de werking toch wel bevredigend. De buitenlandsche kolenverbruiker, die tot dan toe andere kolen verbruikte en zich heeft laten overhalen op Duitse kolen over te stappen, betaalt gewoonlijk een aantrekkelijken prijs en de kolenexporteur dekt deze feitelijk te lage prijzen uit de door den importeur van de goederen, die geruild worden, betaalde premie. De „zusätzliche Export” wordt dus uiteindelijk gefinancierd door den Duitschen consument van al die artikelen, die tegen kolen geruild worden, zoals: wol, katoen, koffie, leer, enz. enz.

Tegen het einde van het jaar was er een zeer goed merkbare schaarschte aan kolen. Veelal kon pas op langen termijn geleverd worden, en vooral de exporthandel heeft met afroepmoelijkheden te kampen gehad. De voorgescreven afroeptermijn werd strikt in acht genomen en zelfs dan traden er aanmerkelijke vertragingen in, zoodat vele zeeschepen op lading hebben moeten wachten. De toestand zal echter langzamerhand wel verbeteren, want een van de groote objecten van het vierjarenplan in Duitschland is juist de ontwikkeling van den mijnbouw, door het bouwen van nieuwe schachten en het moderniseeren van oude bestaande mijnen. Verder worden er verscheidene cokesovens bijgebouwd. Over het geheel ziet het er eind 1936 veel rooskleuriger uit dan een jaar geleden en men gaat de toekomst met vol vertrouwen op de bestendinging van de opleving tegemoet.

Polen. Evenmin als 1935 is 1936 voor de Poolsche kolenindustrie gunstig geweest. Weliswaar steeg de productie met 4.5 pCt. van 28.5 miljoen tot 29.29 miljoen ton, maar dit is slechts 90.000 ton meer dan de productie van 1934, terwijl het nog lang niet haalt bij die der laatste jaren vóór de crisis, toen er 40.6 en 46.2 miljoen ton gedolven werden. Het binnenlandsch verbruik wordt met een vermeerdering van circa 10 pCt. aangegeven, terwijl de export met 4 pCt. daalde, en van 9.17 op 8.8 miljoen ton kwam. De laatste maanden evenwel vertoonde de export een aanmerkelijke verbetering. Frankrijk bijv. nam in December 200.000 ton Poolsche kolen af, tegen 99.000 ton in November en nog minder voor dien. Italië sloot weer een groot contract met Polen, en dit, gekoppeld aan de contracthoeveelheden, die gedurende den sanctietijd niet geleverd, doch opgeschort werden, liet Polen October ingaan met een kwantum van 3.1 miljoen ton orders voor Italië. De verschepping gaat niet geweldig vlug, maar het grootste gedeelte zal toch wel binnen een jaar geleverd worden. In elk geval is ook in Polen de toestand precies als in de andere landen aan het eind van 1936, n.l. volgeboekt en steeds meer aanvragen, die binnenkomen, en waaraan bij gebrek aan beschikbare hoeveelheden, niet voldaan kan worden. Het is dan ook niet te verwonderen, dat de prijzen omhoog gingen met enkele Shillings per ton en de toekomst ziet men veel optimistischer tegemoet. Ook in Polen heeft men met arbeidsgeschillen te kampen gehad en de Regeering bracht een wetsontwerp uit tot regeling van den zesurigen werkdag met behoud van hetzelfde loon. Definitief is men echter nog niet tot overeenstemming gekomen.

Rusland. Blevens reeds 1934 en 1935 wat de productie betreft ten achter bij de in het plan vastgestelde cijfers, 1936 deed het eveneens, want, terwijl er een productie van 135 miljoen ton was voorzien, bereikte men slechts een totaal van 120.896.800 ton. Dit is altijd nog een vermeerdering van 17 miljoen ton bij vorig jaar, doch een achterstand op het plan van 9 pCt. In verband met deze ongunstige ontwikkeling heeft men dan ook het productieprogramma voor 1937 slechts matig verhoogd en gebracht op 138.4 miljoen ton. Vooral het Donetzbekken, het voornaamste Russische kolengebied, stelde teleur en het schijnt, dat de oorzaak gezocht moet worden in de buitengewoon onregelmatige en met sprongen op- en neergaande productie.

De export is, bij een dergelijke geweldige productie, zeer onbelangrijk. Vrijwel alles wordt in eigen land gebruikt. Rusland sloot in September een handelsovereenkomst met Canada, waarbij Rusland een invoercontingent van 250.000 ton anthraciet toegewezen kreeg. Engeland, en met name Zuid-Wales, ziet dit met leede oogen aan, daar het weer een vermindering in den Engelschen anthracietuitvoer naar Canada beteekent, een land, waar Engeland toch al zoo zwaar te kampen had tegen de Duitse, Belgische en Indo-Chineesche concurrentie.

Frankrijk. Het kolenverbruik is met circa 2 miljoen ton toegenomen, terwijl de eigen productie van kolen met 1 miljoen ton terugliep. De cokes- en brikettenproductie liep een weinig op. De productie-cijfers zijn:

	1936	1935
Kolen.....	46.00	47.10 miljoen ton
Cokes.....	3.93	3.89
Briketten.....	6.29	5.94
	56.22	56.93

Sinds 1 November is in Frankrijk de 40-urige werkweek ingevoerd, wat voor den mijnbouw echter op effectief 38 uur en 40 minuten neerkomt. In doorsnee, nu er maar 5 dagen per week gewerkt wordt, moet men met 21½ werkdag per maand rekenen, tegen tot nu toe 26. Dit moet natuurlijk tot een teruggang van de productie leiden, die toch al niet op peil gebleven was door de stakingen in Juni en de 14 dagen vacantie in Augustus. Het aantal mijnwerkers moest plotseling sterk opgevoerd worden om niet te hard de productie achteruit te laten loopen en terwijl er per eind December 1935 222.694 man in dienst waren, welk aantal per eind September 1936 vrijwel gelijk, n.l. 222.875 was, vonden eind December 1936 reeds 231.951 mijnwerkers werk.

De invoer bewoog zich, dank zij de verminderde productie en de vergroote vraag, in stijgende lijn en nam toe uit Engeland, Duitschland, Nederland en Polen, terwijl die uit België iets afnam. De afgeronde cijfers van den import zijn:

	1936	1935
Kolen.....	18.655.000 ton	17.892.000 ton
Cokes.....	2.561.000 „	2.228.000 „
Briketten..	1.001.000 „	940.000 „

Aan het eind van het jaar moest de invoer sterk vergroot worden, daar er zich een merkbaar tekort aan kolen had geopenbaard. De invoer was gecontingenteerd, doch voor December werd het quotum verdubbeld. Voor Januari 1937 echter werd het contingent weer op de oude 58.5 pCt. plus eenige extra toewijzingen, wat tezamen 67.4 pCt. uitmaakt, vastgesteld. Dit op basis van den invoer van enkele jaren her, toen de contingentteering ingesteld werd. Het contingent voor Januari zal wel niet genoeg blijken te zijn; in elk geval staat de kolenmarkt in het teken van een uitgesproken schaarschte. Een verhooging van het contingent zou zich slechts dan laten omzeilen, wanneer de Fransche mijnen een noemenswaardige productieverruiming kunnen teweeg brengen. Men stuit hier echter ook weer op een gebrek aan mijnwerkers en nog steeds hangt de kwestie of Poolsche mijnwerkers aangeworven mogen worden. Het zal er wel toe moeten komen, daar er met de invoering van de 40-urige werkweek zoo'n vraag naar arbeidskrachten is gekomen in alle takken van industrie, dat het sterk te betwijfelen valt of er nog arbeiders te vinden zijn, die het zware werk van den mijnwerker op zich willen nemen. Toen de 40-urige werkweek ingevoerd werd, werd tevens geconditioneerd, dat de loonen verbeterd zouden worden. Van Regeeringswege werd een loonsverhoging van 5 pCt. voorgesteld, waarmede enkele districten zich reeds accoord verklaarden. De kolenprijzen mogen echter tengevolge van de loonsverhoogigen niet verhoogd worden. Hoe dit, gezien de eveneens door den verlaagden werktijd reeds verhoogde productiekosten, economisch mogelijk is zal nog moeten blijken.

De Fransche export heeft nooit veel te betekenen gehad, vooral sinds de Saar, die Fransch was, naar Duitschland overging. De cijfers over 11 maanden (December is nog niet bekend) zijn:

	1936	1935
Kolen	811.369 ton	1.129.087 ton
Cokes	250.973	270.008
Briketten.....	107.684	110.559

Naar alle landen, waarheen Frankrijk exporteert, was de export minder dan gedurende het voorgaande jaar.

België. De toestand op de Belgische kolenmarkt is eensdeels gunstig te noemen, aan den anderen kant echter critiek, door de steeds stijgende prijzen, de altijd weerkerende arbeidsgeschillen, de gestadig teruglopende voorraden en de steeds nijpender schaarschte.

De eigen productie is met bijna 2 miljoen ton toegenomen, zooals blijkt uit de volgende cijfers:

	1936	1935
Kolen.....	27.873.120 ton	26.488.060 ton
Cokes.....	5.055.800	4.690.830
Briketten ..	1.552.910	1.362.360
	34.481.830 ton	32.541.250 ton

De voorraden liepen terug van 3.6 miljoen ton eind 1934 tot 2.6 miljoen ton eind 1935 en 1 miljoen ton eind 1936, maar schijnt nu uit minderwaardige, praktisch onverkoopbare soorten te bestaan.

Zowel de invoer als de uitvoer namen toe. De invoer uit Duitsland, Nederland, Polen en Rusland nam toe, die uit Engeland en Frankrijk af, terwijl de uitvoer toenam naar Italië en wel van 407.000 ton in 1935 tot 790.000 ton in 1936, naar Marokko en Argentinië en afnam naar Zwitserland, Nederland, Algerije en Canada. De levering van bunkercolen vermeerderde van 344.000 ton in 1935 tot 379.000 ton in 1936. De in- en uitvoercijfers zijn:

	Invoer		Uitvoer	
	1936	1935	1936	1935
Kolen.....	3.862.459	3.776.696	4.734.757	4.279.461
Cokes.....	3.557.050	2.278.920	1.296.029	919.230
Briketten ..	108.645	137.014	524.601	446.255
	7.528.154	6.192.630	6.555.387	5.644.946

De industriele opleving in België veroorzaakte een groote kolenschaarschte, die steeds ernstiger vormen begint aan te nemen. Reeds werden de importquota aanmerkelijk verhoogd en wel met 43 pCt. voor industrie- en met 28 pCt. voor huisbrandkolen. Vooral een nijpend tekort aan fijnkolen voor de cokesbereiding deed zich gevoelen en tegen het nieuwe jaar werd de invoer hiervan geheel vrijgegeven. De productie werd door voortdurende stakingen sterk gehinderd, vooral in de zomermaanden. Sindsdien is de toestand verbeterd en wel in die mate, dat er vrijwel geen werkloosheid meer heerscht onder de mijnwerkers, en dat er zelfs een voelbaar tekort aan geschoolde krachten kwam, die nu in het buitenland gerecruteerd worden, voornamelijk in Polen en Nederland. Overigens zal de ontwikkeling van den Belgischen kolenhandel zich wel in de richting van verhoogde invoeren begeven, daar begin 1937 een wettelijke arbeidsweek van 45 uren met behoud van hetzelfde loon ingevoerd wordt, zoodat men of meer menschen moet gebruiken of meer mijnen moet openen om de productie op peil te houden. De industrie zal steeds meer kolen gaan gebruiken, terwijl de export, dien men eenmaal verworven heeft, niet maar zoo ineens prijsgegeven zal worden. De aan een arbeidstijdvermindering gekoppelde, relatief hoogere loonen zullen de productiekosten dermate opvoeren, dat de verkoopprijzen noodzakelijkerwijze zullen moeten stijgen, welke stijging door de Belgische consumenten betaald zal moeten worden.

(Slot volgt.)

VERLOOP VAN GROOTTE EN SAMENSTELLING VAN DEN MELKVEESTAPEL.

Bij de vergelijking van de grootte en de samenstelling van den melkveestapel in achtereenvolgende jaren, wordt uitgegaan van de volgende „waarheid als een koe”, n.l. dat elke vierde-kalfsmelkkoe eens derde-kalfsmelkkoe is geweest, elke derde-kalfsmelkkoe tweede-kalfsmelkkoe, enz.

Daarnaast wordt aangenomen, dat elke melkkoe, voor zoover deze niet bestemd is om te worden vetgemest, elk jaar een kalf werpt. Een aanname, die door de practijk grootendeels wordt bevestigd. In het volgende zal echter tevens worden aangetoond, dat

er op dezen regel enkele uitzonderingen zijn geweest.

Uit deze twee veronderstellingen volgt dan onmiddellijk, dat bijv. alle derde-kalfsmelkkoeien voortgekomen zijn uit de tweede-kalfsmelkkoeien, die een jaar tevoren aanwezig waren. Deze regel geeft een middel aan de hand, na te gaan welk percentage er van een bepaalde groep melkkoeien in een jaar tijds zijn afgevallen.

Ter verduidelijking moge het volgende voorbeeld dienen: In 1934 waren er aanwezig rond 286.000 tweede-kalfsmelkkoeien. In 1935 waren hiervan overgebleven rond 279.000 derde-kalfsmelkkoeien, d.i. een vermindering met 7000 stuks of ongeveer 2½ pCt. Dit percentage wordt aangeduid met den naam „sterftepercentage”, hoewel het aantal dieren, dat afgevallen is, uit den aard der zaak slechts voor een betrekkelijk gering gedeelte den natuurlijke dood gestorven is, terwijl een ander gedeelte als mestvee zal zijn aangehouden. Overigens is deze vermindering voor het overgrote gedeelte ontstaan door sterfte, hetzij natuurlijk, hetzij door slachting.

Deze berekeningswijze kan nu alleen worden uitgevoerd voor eerste- en tweede-kalfsmelkkoeien, niet voor de derde-kalfsmelkkoeien, omdat het aantal melkkoeien, dat meer dan drie kalveren hebben geworpen, niet gesplitst is in vierde-kalfs-, vijfde-kalfsmelkkoeien, enz. Om toch ook voor deze groepen te kunnen nagaan hoeveel melkkoeien uitgeschakeld zijn, wordt voorloopig het aantal derde-kalfs- en oudere melkkoeien samen in het eene jaar vergeleken met het aantal oudere dan derde-kalfsmelkkoeien in het daaropvolgende jaar.

Voert men nu deze berekeningen uit, dan vindt men het resultaat in tabel I.

Tabel I. Aantallen in duizendtallen.¹⁾

Jaar	1933	Sterfte	1934	Sterfte	1935	Sterfte	1936
1e kalfs-melk- koeien	335		325		299		289
Sterfte		14,6 %		11,7 %		5,3 %	
2e kalfs-melk- koeien	284		286		287		283
Sterfte		7,0 %		2,5 %		- 0,7 %	
3e kalfs-melk- koeien	258		264		279		289
Sterfte		32,8 %		30,7 %		30,0 %	
Oudere melk- koeien	575		559		570		594
Totaal aantal melkkoeien .	1452	23,7 %	1434	20,8 %	1435	18,7 %	1455

¹⁾ De gegevens zijn ontleend aan de in 1933, 1934, 1935 en 1936 gehouden runderveetellingen.

Eenige toelichting behoeven nog de „sterftepercentages”, berekend voor het totale aantal melkkoeien. Deze zijn als volgt verkregen: Van den melkveestapel in den zomer van een bepaald jaar kan worden aangenomen, dat de eerste-kalfsmelkkoeien voor het eerst aanwezig zijn. Trekt men deze van het totale aantal af, dan krijgt men dus het aantal melkkoeien, dat van het totale aantal in een voorgaand jaar is overgebleven. De vermindering geeft dan de sterfte aan.

De resultaten uit tabel I zijn belangwekkend. In overeenstemming met de algemeene verwachting zijn de sterftepercentages gedaald als reactie op de teeltbeperking. Deze daling is een steeds voortgaande daling geweest zonder eenige uitzondering voor welke groep ook.

Omtrant de beteekenis van de daling van deze „sterftepercentages” kan men zich een denkbeeld vormen, wanneer men een oogenblik veronderstelt, dat de „sterftepercentages” niet waren gedaald. Men ziet dan, dat, als dit verschijnsel niet plaats had gevonden en men als normale „sterfte” de vermindering van 1933 op 1934 aanneemt, dat er dan in 1936

103.000 stuks melkvee minder geweest waren dan er in werkelijkheid aanwezig zijn.

In plaats van 1.455.000 melkkoeien waren er dan in 1936 slechts ongeveer 1.352.000 melkkoeien geweest.

Gaan wij thans de percentages uit tabel I nog nader bekijken, dan valt het op, dat het langer aanhouden der melkkoeien vooral plaats gehad heeft bij eerste- en tweede-kalfsmelkkoeien en in veel mindere mate bij oudere melkkoeien. Een objectieve maat voor het langer aanhouden van koeien is de vermindering van het „sterftepercentage”. Deze vermindering bedroeg van 1934 op 1936 voor eerste-kalfsmelkkoeien ongeveer 9.3 pCt.; voor tweede-kalfsmelkkoeien 7.7 pCt. en voor derde-kalfs- en oudere koeien slechts 2.8 pCt. Hieruit blijkt duidelijk, dat het in sterkere mate aanhouden der melkkoeien vooral plaats vond bij eerste- en tweede-kalfsmelkkoeien en in veel mindere mate bij oudere koeien.

Dit verschijnsel vindt voor een gedeelte zijn verklaring hierin, dat de teeltbeperking het meer aanhouden van jongere koeien in de hand heeft gewerkt. Door de beperking van het aantal kalveren werd de gelegenheid geschapen meer dan vroeger de beste kalveren aan te houden, waarvan verwacht mag worden, dat het percentage, dat later afvalt, kleiner zal zijn. Dit wordt gedemonstreerd door de daling van het sterftepercentage van eerste-kalfsmelkkoeien van 1935 op 1936 met 6.4 pCt., waarbij kan worden opgemerkt, dat in 1936 voor het eerst de toewijzing heeft kunnen doorwerken tot eerste-kalfs melk- en kalfkoeien.

In verband met de omstandigheid, dat het aanhouden van koeien vooral in versterkte mate plaats vindt bij eerste- en tweede-kalfs melkkoeien en kalfkoeien, kan men beter spreken van het *meer aanhouden of het in grootere mate aanhouden* van melkkoeien dan van het *langer aanhouden* van oudere koeien. Het laatste veronderstelt immers, dat de koeien ouder zouden worden dan voorheen. Zoals aangetoond is, is dit echter niet alleen en zelfs niet de hoofdoorzaak van het tot nog toe uitblijven van een daling van het aantal melkkoeien.

Nog een opmerking moet worden gemaakt en wel omtrent het sterftepercentage van — 0.7 (zie tabel I) voor tweede-kalfsmelkkoeien van 1935 op 1936. Hoe kan het aantal derde-kalfskoeien in 1936 grooter zijn dan het aantal tweede-kalfskoeien in 1935? Daar de import van koeien onbeduidend is en een koe niet tweemaal in één jaar een kalf werpt, kan dit alleen verklaard worden doordat voor vele koeien in 1935 het laten dekken uitgesteld is in verband met de melksteunbeperking. Hierdoor zijn er met name derde-kalfskoeien geweest in Mei 1935, die in Mei 1936 nog niet opnieuw hadden gekalfd. Dit wordt door verschillende omstandigheden bevestigd.

Men zal nu kunnen vragen: Hoe is het dan te verklaren, dat juist het aantal oudere melkkoeien in de laatste jaren zoo sterk gestegen is?

Het antwoord luidt als volgt:

De sterftepercentages behoeven niet belangrijk lager te zijn om toch een aanzienlijke vermeerdering van het aantal oudere koeien in 1936 te krijgen.

Deze stijging is nl. voor een belangrijk gedeelte een gevolg van de stijging van het aantal derde-kalfskoeien van 1933 tot 1936, welke stijging op haar beurt weer het gevolg is van de stijging van het aantal aangehouden vaarskalveren in de jaren, welke aan de crisisjaren voorafgingen. Dit kan nader worden aangetoond.

Voorts kan nog iets worden afgeleid omtrent de mate, waarin melkkoeien worden aangehouden. Met behulp van den grondslag van alle in dit overzicht gemaakte berekeningen, nl. dat elke melkkoel, die wordt aangehouden, elk jaar een kalf werpt, kan nog een vergelijking worden gemaakt omtrent de mate van het aanhouden van melkkoeien van 1930 tot 1933 en 1933 tot 1936.

Uit genoemde veronderstelling volgt nl., zooals gemakkelijk is na te gaan, dat alle oudere dan derde-kalfskoeien in 1936 zijn voortgekomen uit het aantal melkkoeien, dat aanwezig was in 1933 en dat het aantal oudere dan derde-kalfsmelkkoeien in 1933 is voortgekomen uit het aantal melkkoeien, dat aanwezig was in 1930.⁴⁾

Men ziet dan — aangenomen zijnde dat de gehouden tellingen juist zijn —, dat van de 1299 melkkoeien in 1930, zijn overgebleven 575 melkkoeien in 1933 of 44 pCt. en dat van de 1452 melkkoeien in 1933 zijn overgebleven 594 melkkoeien in 1936 of 41 pCt.

In het tijdvak van 1930 tot 1933 zouden er dus percentsgewijs nog meer koeien zijn aangehouden dan van 1933 tot 1936. Waarschijnlijk is echter de telling van 1930 niet betrouwbaar. Stel dat er van de koeien in 1930 een even groot percentage zou zijn aangehouden als van 1933 tot 1936, dan waren er in 1930 aanwezig geweest $100/41 \times 575.000$ melkkoeien of 1.402.000 melkkoeien, maar dan zou er van 1930 af, tegen de algemeene veronderstelling in, geen belangrijke toeneming van het aantal melkkoeien zijn geweest.

Uit het bovenstaande volgt dan:

1e. óf er zijn van 1930 tot 1933 meer melkkoeien aangehouden dan van 1933 tot 1936;

2e. óf er is van 1930 tot 1933 geen stijging, in elk geval geen belangrijke stijging geweest van het aantal melkkoeien.

Toekomstige ontwikkeling van den rundveestapel.

Wanneer men nu wil nagaan hoe de toekomstige ontwikkeling van den rundveestapel zal zijn, dan moet men rekening houden met twee factoren, waardoor de grootte en de samenstelling van den vee-stapel in toekomstige jaren bepaald wordt. Deze factoren zijn nl.:

1e. het aantal aangehouden kalveren, en

2e. de sterftepercentages.

Door de teeltbeperking nu heeft men het aantal kalveren, dat zal worden aangehouden, volkomen in de hand, tenminste men kan het maximum door kalvertoewijzingen vaststellen, zooals men wil.

Wat de sterftepercentages betreft, deze zijn voor de laatste jaren bekend. Ook ziet men daarin een tendens tot vermindering der sterftepercentages, d.i. het meer aanhouden der melkkoeien. Nu kan men niet met zekerheid zeggen, hoe groot die sterftepercentages in het vervolg zullen zijn. Echter kan men wel verschillende gevallen nemen. In het volgende wordt daarom uitgegaan van drie verschillende mogelijkheden, waarbij telkens verondersteld is, dat de kalvertoewijzingen constant blijven. Deze mogelijkheden zijn:

1o. de sterftepercentages voor de volgende jaren zijn op een kleine correctie na, gelijk aan die, welke golden van 1935 op 1936 (lage sterftepercentages);

2o. de sterftepercentages zijn gelijk aan die, welke golden van 1934 op 1935;

3o. de sterftepercentages ondergaan nog langzamerhand een vermindering, die wegens de lage sterftepercentages van de laatste jaren uit den aard der zaak niet belangrijk zal zijn.

In het *eerste geval* blijkt uit een eenvoudige berekening, dat als men de koeien in even sterke mate aanhoudt als dit van 1935 op 1936 het geval is geweest, men voor 1937 nog een kleine toename van het aantal melkkoeien kan verwachten en dat men na 1937 slechts een geleidelijke daling krijgt van het aantal melkkoeien. Weliswaar is te verwachten, dat het aantal eerste-, tweede- en derde-kalfsmelkkoeien van 1936 op 1937 zal dalen, maar ook zonder dat men de oudere koeien langer of in sterkere mate hoeft aan te houden, zal dit aantal van 1936 op 1937 nog kunnen stijgen en wel met ongeveer 36.000 stuks. *Dit is dan nog altijd een gevolg, zooals uit deze be-*

⁴⁾ Volgens de telling van de Directie van den Landbouw.

rekeningen gemakkelijk kan worden nagegaan, van de stijging van het aantal kalveren voor 1933.

Het totaal aantal runderen zal echter, evenals dit reeds sinds 1933 het geval geweest is, nog geleidelijk dalen. Dit is dan vooral een gevolg van de kalverbepanking.

In 1941 zal in dit geval het aantal melkkoeien gedaald zijn tot 1.349.000 stuks, d.i. nog altijd meer dan er in 1930 aanwezig waren.

Blijven de toewijzingen constant, dan zal pas na 1943 het aantal melkkoeien constant blijven en wel, zooals uit bovengenoemde berekening kan worden afgeleid, op een aantal van 1.333.000 stuks, waarna geen verdere daling zal optreden.

Tweede geval. Neemt men het, uit een oogpunt van beperking van den veestapel, gunstiger geval, n.l. dat de sterftepercentages gelijk zijn aan die van 1934 op 1935 — waarbij de afslachting geëlimineerd wordt — dan ziet men, welk een enorm verschil het maakt in welke mate de koeien worden aangehouden. Blijven de sterftepercentages in de toekomst gelijk aan die van 1935 op 1936, dan kan men van 1936 op 1937 nog een geleidelijke stijging verwachten van het aantal melkkoeien, terwijl dan pas na 1937 een geleidelijke daling intreedt. Zijn de sterftepercentages echter gelijk aan die van 1934 op 1935, dan treedt reeds van 1936 op 1937 een belangrijke daling in van het aantal melkkoeien en wel van 1.455.000 tot 1.418.000, die zich steeds voortzet tot in 1943 een nieuw niveau bereikt is van 1.181.000 stuks, welk aantal na 1943 constant blijft.

Zowel de percentages van de eerste, als van de tweede methode zijn ontleend aan gevallen, die zich werkelijk voordeden. Op de eene wijze zal men dus alleen door het in sterkere mate aanhouden ongeveer 150.000 melkkoeien meer kunnen krijgen dan op de andere wijze. In beide gevallen treedt echter op den duur een daling in.

Methode 2c. Thans wordt nog nagegaan het geval, dat de sterftepercentages nog langzamerhand zullen dalen. In plaats van de sterftepercentages van 25 pCt., 9 pCt., 5 pCt., 1 pCt., 3 pCt., 7 pCt. en 40 pCt., wordt verondersteld, dat de percentages voor de jaren, volgende op 1936, zullen zijn als in onderstaande tabel is vermeld.

Tabel II. Sterftepercentages na 1936.

Jaar	1936/1937	1937 1938	1938 1939	1939/1940
Vrouwelijk jongvee, jonger dan 1 jaar ..	23	22	21	20
Drachtig jongvee, ouder dan 1 jaar....	8	7,5	7	6,5
1e kalfskoeien.....	4,5	4	3,5	3
2e kalfskoeien.....	1	1	1	1
3e kalfskoeien.....	3	2,5	2	2
4e kalfskoeien.....	7	6	5	4
5e kalfskoeien.....	40	38	36	35

Voor de in tabel II vermelde sterftepercentages is een geleidelijke daling verondersteld. Met de percentages, vermeld voor 1939/1940 is, gezien de ervaringen in de laatste jaren opgedaan, waarschijnlijk wel een zeer lage grens bereikt.

Maakt men ook voor dit geval een berekening, dan ziet men, als het verschijnsel, dat zich de laatste jaren heeft voorgedaan, nog verder voortgang vindt, n.l. dat de koeien in steeds sterkere mate worden aangehouden, dat men een nog onrustbarende stijging van het aantal melkkoeien kan verwachten, tot dat het aantal melkkoeien in 1940 aangegroeid zou zijn tot ruim 1.500.000. De daling van het aantal jongere melkkoeien zal dan nog wel voortgaan, ook van de derde-kalfskoeien, maar daar zou dan tegenover staan een groote stijging van het aantal oudere dan derde-kalfskoeien. *Hiervan zijn de sterftepercentages groot en daarom kan zich in de sterftepercentages van die oudere koeien een groote elasticiteit voordoen, die tot een volkomen eliminatie zou kun-*

nen leiden van de teeltbeperking. Men vindt n.l., dat bij de in tabel II aangegeven daling der sterftepercentages het aantal melkkoeien in 1937 zou stijgen tot ongeveer 1.489.000 stuks en in 1938 zelfs tot 1.508.000 stuks. Ook daarna zal een daling zich binnen afzienbaren tijd niet voordoen.

Al deze berekeningen zijn gemaakt in de veronderstelling, dat de grootte van de kalvertoewijzingen constant zal blijven. Men kan deze echter van jaar tot jaar varieren. Het groote bezwaar van de toewijzing van kalveren is, dat de invloed ervan zich pas twee jaar na de betreffende toewijzing voor het eerst demonstreert in het aantal eerste-kalves melk- en kalfskoeien.

Is nu de ontwikkeling van den veestapel zoo, als in de eerste methode is aangegeven (sterftepercentages van 1935/1936), dan zal een verdere beperking van de kalvertoewijzing voor 1938 geen zin hebben, want als de invloed daarvan openbaar zou worden in het aantal melkkoeien, wat pas in 1940 geschiedt, zou ook reeds zonder verdere beperking een belangrijke daling, n.l. van 1.455.000 melkkoeien tot 1.372.000 melkkoeien hebben plaats gevonden, welke daling zich ook nadien zal voorzetten. Alleen zou men eventueel door een verdergaande kalverbepanking in 1938, pas in 1940 een nog sterkere daling kunnen bewerken.

Is de ontwikkeling als in de tweede methode aangegeven, dan behoeft men zich niet bezorgd te maken, want er zal dan een vrij belangrijke daling van het aantal melkkoeien plaats vinden.

Slechts in het ongunstigste geval, n.l. dat de sterftepercentages nog verder zullen dalen, is een voortgaande kalverbepanking noodzakelijk als men tenminste tot een inkrimping van den melkveestapel wil geraken. In dat geval is echter een beperking van den melkveestapel door middel van een voortgaande teeltbeperking niet vóór 1940 te bereiken.

Het is vanzelfsprekend, dat afgezien van psychologische en bedrijfstechnische bezwaren, een afslachting van koeien veel meer resultaat zal hebben dan een teeltbeperking. Niet alleen omdat men daardoor in zeer korten tijd tot een beperking kan komen, maar ook omdat men, wanneer men eenmaal een aantal melkkoeien aan de productie onttrokken heeft, het resultaat daarvan ook in volgende jaren zal kunnen zien. Het is dan ook wel zeer waarschijnlijk, dat de daling van het aantal melkkoeien van 1934 op 1935 vooral het gevolg is van de plaats gehad hebbende afslachting.

Een afslachting heeft echter dan vooral blijvend resultaat als men naar verhouding veel jonge koeien afneemt. Als men oude koeien afneemt, die waarschijnlijk toch reeds binnen korten tijd niet meer aan de melkproductie deelnemen, dan komt men wel tot een directe beperking van den veestapel, maar dan zal de invloed daarvan binnen enkele jaren reeds weer verdwenen zijn.

De meest doeltreffende methode is echter deze, dat men en teeltbeperking en afslachting van jonge melkkoeien toepast, waardoor men zowel een onmiddellijke als een blijvende inkrimping van den veestapel verkrijgt.

Het is uit bovenstaande duidelijk, dat de zaak hier alleen is bezien uit het gezichtspunt: Hoe kan men tot een doeltreffende vermindering van den veestapel geraken. Zooals gezegd, zijn alle andere factoren hier buiten beschouwing gelaten.

Van grooten invloed op de sterftepercentages is de prijs van slachtrunderen. Hoe voordeeliger het mesten is, hoe meer koeien er voor de slacht zullen worden verkocht.

Aan de hand van de voorgaande berekeningen kan nu worden nagegaan hoeveel koeien er voor de slacht vrij zullen komen op de verschillende manieren. Hierbij wordt uitgegaan van de bekende formule: Het aantal in een bepaald jaar aanwezige koeien, vermeerderd met het aantal geboren kalveren (dat gelijk is aan het aantal melkkoeien in een volgend

jaar) en verminderd met het aantal in het volgend jaar aanwezige koeien, is gelijk aan het aantal geslachte koeien.

De resultaten van deze wegens beperkte plaatsruimte hier niet uitgevoerde berekeningen zijn zeer leerzaam. Er blijkt uit, zooals trouwens ook te voorzien is, dat *hoe meer melkkoeien er worden aangehouden, hoe meer kalveren er voor de slacht beschikbaar komen*. Dit heeft echter tevens tot gevolg, dat er minder volwassen runderen zullen worden geslacht.

Of er dus veel koeien of weinig koeien worden aangehouden, heeft op de hoeveelheid rundvleesch, die er in het binnenland beschikbaar komt, geen invloed. Immers er zijn telkens twee factoren, die elkaar gedeeltelijk opheffen. *Een toenemend aanbod van kalveren gaat steeds gepaard met een afnemend aanbod van runderen*. Dit alles in de veronderstelling, dat de kalvertoewijzingen constant zullen blijven. Door een grootere kalvertoewijzing komen er de eerste jaren minder kalveren ter beschikking, maar na twee à drie jaar heeft een grootere kalvertoewijzing ook weer een toenemend aanbod van kalveren tot gevolg, omdat er dan weer meer kalveren worden geboren door de toeneming van het aantal melkkoeien.

Op den duur leidt een meer aanhouden der melkkoeien bij een constante kalvertoewijzing echter èn tot een grooter aantal kalveren èn tot een grooter aantal runderen.

Uit genoemde berekeningen kan nu worden afgeleid, dat bij de eerste en derde methode (zie boven) het aantal beschikbare slachtkoeien klein is met een groot aantal beschikbare kalveren. Bij de tweede methode (sterftepercentages van 1935/1936) is het aantal beschikbaar komende slachtkoeien veel grooter.

Men kan nu verwachten, dat wanneer de prijzen van volwassen mestkoeien hoog zijn met daartegenover minder gunstige prijzen voor slachtkalveren, men een afneming van het aantal melkkoeien kan verwachten, terwijl het in het omgekeerde geval waarschijnlijker is, dat het aantal melkkoeien voorloopig nog niet belangrijk zal dalen.

Voorloopig is het waarschijnlijk, dat de neiging tot het meer aanhouden der melkkoeien aanwezig blijft, zoodat in het komende jaar nog geen belangrijke daling van het aantal melkkoeien te verwachten is. Het zou geen verwondering hoeven te wekken als er zich zelfs eerst nog een geringe stijging van het aantal melkkoeien voordoet. Echter zal daarna een daling op den duur niet kunnen uitblijven, alhoewel men goed doet zich over een sterke daling van het aantal melkkoeien niet veel illusies te maken.

Voorloopig is derhalve een ontwikkeling als volgens de derde methode berekend, het meest waarschijnlijk.

Tenslotte blijkt, dat een toewijzing van 350.000 kalveren op den duur voldoende is tot instandhouding van een aantal melkkoeien van ruim 1.300.000, overeenkomende met een rundveestapel van ongeveer 2.400.000.

Slechts als de koeien in zeer sterke mate worden aangehouden, sterker dan dit tot nu toe geschied is, zal men met een toewijzing van 350.000 kalveren een melkveestapel kunnen krijgen van ongeveer 1.500.000 melkkoeien, overeenkomende met een totalen rundveestapel van 2.600.000 stuks. Dit is echter niet waarschijnlijk.

Résumé.

Tenslotte de resultaten van het voorgaande resumee-rende, komt men tot de volgende conclusies.

1e. Men kan het verloop van grootte en samenstelling het best beoordeelen met behulp van sterftepercentages. Deze zijn berekend op grond van de veronderstelling, dat elke aangehouden melkkoe elk jaar een kalf werpt.

2e. Er is van 1933 tot 1936 een belangrijke verlaaging te constateeren van de sterftepercentages.

3e. De recente stijging van het aantal melkkoeien is niet in hoofdzaak het gevolg van het langer aanhouden van oudere koeien, maar meer van het in grootere mate aanhouden van jongere koeien.

4e. De teeltbeperking werkt een groote selectie onder de aan te houden vaarskalveren in de hand.

5e. Waren de koeien gedurende de laatste jaren niet in sterkere mate aangehouden dan van 1933 op 1934, dan waren er in 1936 ruim 100.000 melkkoeien minder geweest.

6e. De stijging van het aantal oudere koeien is in hoofdzaak het gevolg van de stijging van het aantal kalveren van ongeveer 1928 tot 1933.

7e. De z.g. sterftepercentages voor melkkoeien zijn het laagst voor tweede- en derde-kalfsmelkkoeien. Die voor eerste-, vierde- en vijfde-kalfskoeien zijn belangrijk hooger.

8e. Van 1930 tot 1933 zijn er relatief minstens evenveel koeien aangehouden als van 1933 tot 1936; waarschijnlijk in de eerstgenoemde periode nog meer.

9e. De telling van 1930 geeft waarschijnlijk veel te lage uitkomsten.

10e. In verband met 9. is de stijging van het aantal melkkoeien van 1930 tot 1933 waarschijnlijk lang zoo sterk niet geweest als uit de tellingen zou worden afgeleid.

11e. Het is door een voortgaande daling van de sterftepercentages mogelijk, dat het aantal melkkoeien in eerstvolgende jaren nog stijgt. Een geringe stijging voor 1937 is zelfs waarschijnlijk. Op den duur zal zeker een daling optreden, al is een sterke daling binnenkort niet te verwachten.

12e. Bij een in het vervolg constante kalvertoewijzing zal deze ongeveer volledig doorgewerkt hebben in 1942 of 1943.

13e. Het in sterkere mate aanhouden der melkkoeien heeft tot gevolg een stijging van het aantal te slachten kalveren en een daling van het aantal slachtkoeien.

14e. Afgezien van psychologische en bedrijfstechnische bezwaren, is voor een doeltreffende, vlug werkende en blijvende inkrimping zoowel teeltbeperking als aflachting (hetzij gedwongen of vrijwillig) noodzakelijk.

15e. Een aflachting heeft alleen dan een blijvende inkrimping tot gevolg als jonge melkkoeien worden afgenomen.

16e. Een toewijzing van 350.000 kalveren is op den duur voldoende tot instandhouding van een melkveestapel van 1.300.000 stuks, die bij geforceerd aanhouden der koeien tot 1.500.000 stuks kan worden opgevoerd.

J. BUTER.

AANTEKENINGEN.

De zichtbare suikervoorraden in de wereld.

De zichtbare voorraden per 1 Jan. zijn volgens C. Czarnikow:

	1937	1936	1935
	tons	tons	tons
Duitschland	1.473.000	1.366.000	1.329.000
Tsjecho-Slowakije	535.000	454.000	504.000
Frankrijk	804.000	909.000	921.000
Nederland	260.000	286.000	334.000
België	193.000	210.000	233.000
Hongarije	127.000	107.000	108.000
Polen	397.000	399.000	400.000
U.K: Geimp. suiker	325.000	269.000	298.000
„ Binnenl. „	200.000	184.000	181.000
Europa	4.314.000	4.184.000	4.308.000
V.S. Alle havens	130.000	229.000	797.000
Cubaansche havens	186.000	230.000	224.000
Cuba binnenland	150.000	275.000	404.000
Java	609.000	1.179.000	2.027.000
Totaal	5.389.000	6.097.000	7.760.000

INGEZONDEN STUKKEN. DE MOTORRIJTUIGENSTATISTIEK 1936.

Ir. M. de Wolff schrijft ons:

Het artikel onder bovenstaanden titel van den heer J. P. B. Tissot van Patot in E.-S.B. van 3 Februari jl. wordt n.b.m. ontsierd door het slot, waarin tot een, zij het ook zwakke toeneming van het motorwegverkeer wordt geconcludeerd op grond van invoercijfers van automobielen en benzine.

Dat een verhooging van het invoercijfer in eenig jaar zou wijzen op een vooruitgang van het motorwegverkeer moet worden ontkend. In de jaren 1930—1936 vertoonen de jaarcijfers van den invoer van personenmotorrijtuigen, rekening houdende met de fabricage van Ford-auto's hier te lande, onderling slechts geringe verschillen; toch is het aantal motorrijtuigen in de jaren 1930—1934 van 67.845 gestegen tot 90.088 om daarna te verminderen tot 89.077 in 1936.

De invoercijfers van auto's staan dan ook niet in eenig aanwijsbaar verband met de schommelingen in de jaarlijksche totaalcijfers van het aantal motorrijtuigen.

Ook ten aanzien van de invoercijfers van benzine is het niet toelaatbaar daaruit eenige conclusie te trekken omtrent eventueele toeneming of vermindering van het motorwegverkeer. De schrijver zoekt een verklaring voor het lage benzine-invoercijfer van 1936 ten opzichte van 1935 in een abnormaal hoog cijfer voor laatstgenoemd jaar, ter verklaring waarvan het Abessijnsche conflict genoemd wordt. Indien hiermede bedoeld wordt, dat in verband daarmee benzine zou zijn ingevoerd om later weder te worden uitgevoerd, dan kan deze zienswijze toch niet juist worden genoemd; immers tegenover een invoer van 369.187 ton stond een uitvoer van slechts 142 ton.

De jaarlijksche totalen van den invoer van benzine zijn tengevolge van verschillende omstandigheden aan groote schommelingen onderhevig; zij wisselen o.a. in verband met de vorming van voorraden. Een daling van den invoer behoeft niet op inkrimping van het motorwegverkeer te wijzen; de import van 374.000 ton in 1933 daalde in 1934 tot 335.000, en toch nam het aantal motorrijtuigen toe van 180.343 tot 188.264.

Overigens kan met de conclusie van den schrijver, dat de verhoogde belasting op motorrijtuigen de ontwikkeling van het motorwegverkeer belemmerd heeft, geheel worden ingestemd; er is inderdaad een achterstand van ongeveer twee jaar door ontstaan.

Naschrift. De objecties van den heer De Wolff hebben de verdienste zich bezig te houden met het inderdaad niet heldere punt van de aanwijsbaarheid van het verband tusschen de invoercijfers van auto's en de schommelingen van de jaarlijksche totaalcijfers van het binnenlandsch autopark. Toch ligt het in de rede, dat een dergelijk verband bestaat: de vernieuwing van dat autopark geschiedt hoofdzakelijk door invoer, ook uitbreiding van dat park kan door invoer bewerkstelligd worden.

Hoe dit verband aanwijsbaar is, ligt nog in het duister. Waarneembaar is echter een *tendens* in gelijke richting in het verloop der beide cijfercategorieën. Daarop te wijzen was het doel onzer slotopmerkingen.

Wat het Abessijnsch conflict betreft: dit heeft geleid tot een zekere oorlogspsychose en tot versterkte voorraadvorming; om dit element uit te schakelen verzeeken wij daarom ook de jaren 1934 en 1936.

Tenslotte: onze opponent doet ons de waarde der invoercijfers hooger aanslaan dan wij zelf deden. De zwakke toeneming van het motorwegverkeer werd niet *gebaseerd* op deze, maar op andere cijfers (die der motorrijtuigen-statistiek); de importcijfers dienden alleen om een conclusie — waaromtrent wij ons zeer voorwaardelijk uitlieten — wat meer steun te geven en wel door het aangeven van een gelijke *tendens* bij andersoortige gegevens.

J. P. B. TISSOT VAN PATOT.

ONTVANGEN BOEKEN.

Geschiedenis der Haarlemmer Bleekerijen door S. C. Regtdoorzee Greup—Roldanus. Vijfde deel der Economisch- en Sociaal-Historische Onderzoekingen. (Den Haag 1936; Martinus Nijhoff. Prijs f 6.—, geb. f 7.50).

De term Haarlemmer bleek heeft gedurende meer dan twee en een halve eeuw in de Europeesche en Overzeesche handelswereld gegolden voor het begrip van onbetwist het beste, dat men in het verdelingsproces voor lijnwaad en linnen garens kon bereiken. Dit werk geeft een uitvoerige geschiedkundige beschrijving van deze bleekerijen. Na eenige algemeene beschouwingen worden behandeld: het technische proces, de industriele organisatie, de overheidsbemoeying, het verval en de ondergang. Het werk is aangevuld met een Engelsche samenvatting, bijlagen, registers, enz.

Ameland door Dr. D. A. Brouwer. (Amsterdam 1936; H. J. Paris. Prijs f 3.75).

In deze sociaal-geografische studie worden achtereenvolgens in 7 hoofdstukken behandeld: Het eiland Ameland, de oude toestand, het boerenbedrijf op Ameland voor 1900, beroepen en bedrijven buiten het boerenbedrijf, de groote veranderingen, het productieproces in de 20e eeuw en de bevolking. Het boek is voorzien van foto's, grafieken en kaarten.

Spoorwegreorganisatie en de overeenkomsten van 1890 door Ir. J. M. I. Reitsma. (Den Haag 1936; Moorman's Periodieke Pers N.V.).

Overdruk uit „Spoor- en Tramwegen” van 1 Sept. 1936, No. 18, met naschrift.

Der Hafen von Amsterdam. Uitgaven van den Dienst van Gemeente-Handelsinrichtingen.

Een zeer aesthetisch uitgevoerde brochure over de Amsterdamsche lucht- en zeehaven.

La anexión de centro America a Mexico (documentos y escritos de 1821—1822) deel 3 door Rafael Heliodoro Valle. (Mexico 1936; Publicaciones de la Secretaria de Relaciones exteriores). No. 40 van het Archivo Historico Diplomático Mexicano.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	7-13 Febr. 1937	Sedert 1 Jun. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	7-13 Febr. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	1937	1936
Tarwe	11.511	114.392	149.145	400	5.212	3.665	119.604	152.810
Rogge	6.129	45.592	30.339	—	647	—	46.239	30.339
Boekweit	65	1.268	2.658	—	—	100	1.268	2.758
Mais	20.053	138.375	113.254	1.130	28.606	21.826	166.981	135.080
Gerst	4.853	54.361	49.864	—	3.834	2.483	58.195	52.347
Haver	1.108	18.916	8.628	—	2.090	—	21.006	8.628
Lijnzaad	1.795	23.399	20.612	5.100	37.361	34.946	60.760	55.558
Lijnkoek	2.560	8.985	11.355	—	—	—	8.985	11.355
Tarwemeel	370	4.214	2.697	—	625	664	4.839	3.361
Andere meelsoorten	730	6.160	4.554	200	200	566	6.360	5.120

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTOS.

Ned. Bk.	Disc. Wissels. 2	3 Dec. '36	Lissabon	4 1/2	5 Mei '36
	Bel. Binn. Eff. 2 1/2	3 Dec. '36	Londen	2	30 Juni '32
	Vrsch. in R.C. 2 1/2	3 Dec. '36	Madrid	5	9 Juli '35
Athene	6	4 Jan. '37	N.-York F.R.B. 1 1/2	1	1 Feb. '34
Batavia	3	14 Jan. '37	Oslo	4	7 Dec. '36
Belgrado	5	1 Febr. '35	Parijs	4	28 Jan. '37
Berlijn	4	22 Sept. '32	Praag	3	1 Jan. '36
Boekarest	4 1/2	15 Dec. '34	Pretoria	3 1/2	15 Mei '33
Brussel	2	16 Mei '35	Rome	4 1/2	18 Mei '36
Boedapest	4	28 Aug. '35	Stockholm	2 1/2	1 Dec. '33
Calcutta	3	28 Nov. '35	Tokio	3.285	7 Apr. '36
Dantzig	4	2 Jan. '37	Weenen	3 1/2	10 Juli '35
Helsingfors	4	3 Dec. '34	Warschau	5	26 Oct. '33
Kopenhagen	4	19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk. 1 1/2	25	Nov. '36

OPEN MAKHT.

	1937				1936		1935		1914	
	13 Febr.	8/13 Febr.	1/6 Febr.	25/30 Jan.	10/15 Febr.	11/16 Febr.	20/24 Juli			
Amsterdam Partic. disc. Prolong.	5/16	5/16	9/16-5/16	7/16-9/16	13/16-3/16	1 1/2-2	1/2-9/16	3/16-3/16	2/4-3/4	
Londen Daggeld Partic. disc.	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	13/16-2
Berlijn Daggeld Part. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	5/16	4/16	3/4	
New York Daggeld Partic. disc.	1/8	1/8	5/16-3/8	1/4-5/16	3/8	1/2	5/16	1/4	1/2	13/16-2/16

1) Koers van 12 Febr. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
9 Febr. 1937	1.82 1/16	8.94 1/8	73.48	8.50 5/8	30.81 1/2	100 1/16
10 " 1937	1.83	8.95 3/8	73.60	8.52 1/8	30.86	100 1/16
11 " 1937	1.83 3/16	8.99	73.80	8.56	30.97 1/2	100 9/16
12 " 1937	1.83 1/2	8.97 3/8	73.80	8.54 1/4	30.94	100 3/8
13 " 1937	1.83 3/8	8.99 1/2	73.90	8.55 1/2	30.99	100 1/8
15 " 1937	1.83 1/2	8.97 1/2	73.80	8.54	30.94	100 1/16
Laagste d.w. 1)	1.82 3/8	8.93 1/2	73.40	8.50	30.79	100 3/8
Hoogste d.w. 1)	1.84	9.00 1/2	74.—	8.57 1/2	31.—	100 5/8
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
9 Febr. 1937	41.72 1/2	—	6.30	—	—	—
10 " 1937	41.76	—	6.40	—	—	—
11 " 1937	41.88	—	6.41	—	—	—
12 " 1937	41.86	—	6.40	—	—	—
13 " 1937	41.93	—	6.41	—	—	—
15 " 1937	41.84	—	6.40	—	—	—
Laagste d.w. 1)	41.65	34.30	6.32 1/2	—	9.70	—
Hoogste d.w. 1)	41.95	35.30	6.45	1.55	9.75	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
9 Febr. 1937	4,89 17/32	4,66	40,23 1/2	54,75
10 " 1937	4,89 25/32	4,66 1/8	40,23 1/2	54,65
11 " 1937	4,89 31/32	4,66 1/4	40,23	54,45
12 " 1937	—	—	—	—
13 " 1937	4,89 11/32	4,65 3/4	40,23 1/2	54,45
15 " 1937	4,89 17/32	4,65 1/2	40,23	54,70
17 Febr. 1936	4,98 3/8	6,68 1/2	40,71	68,71
Muntpariteit..	4,86	3,90 3/8	23,81 1/4	40 3/16

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	30 Jan. 1937	6 Febr. 1937	8/13 Febr. 1937 Laagste	13 Febr. 1937 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/8	97 7/8
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok... Sh. p. tical		1/10 5/8	1/10 1/2	1/10 1/8	1/10 3/8
Budapest 1)..	Pen. p. £	27 1/2	27	26	28 1/2
Buenos Aires 2)	p. peso p. £	16.25	16.20	16.15	16.25
Calcutta	Sh. p. rup.	1/6 9/64	1/6 9/64	1/6 7/8	1/6 5/32
Istanbul ..	Piast. p. £	615	615	613	614
Hongkong ...	Sh. p. \$	1/2 31/32	1/2 15/16	1/2 13/16	1/2 11/16
Kobe	Sh. p. yen	1/1 31/32	1/1 15/32	1 1/16	1/2
Lissabon	Escu. p. £	110 1/16	110 1/16	110	110 3/8
Mexico	\$ per £	18	18	17 1/2	18 1/2
Montevideo 3)	d. per £	26 3/4	26 3/4	26 1/2	27
Montreal ..	\$ per £	4.89 1/2	4.89 3/8	4.89	4.90 1/2
Rio d. Janeir. 4)	d. per Mil.	3	3	3	3 1/8
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/2 1/2	1/2 17/32	1/2 3/8	1/2 1/16
Singapore ..	id. p. \$	2/4 3/16	2/4 3/16	2/4 1/2	2/4 1/2
Valparaiso 5).	\$ per £	128	128	128	128
Warschau ..	Zl. p. £	26	25 7/8	25 3/4	26 3/8

1) Offic. not. 10 Dec. 16 1/2. 2) Offic. not. 15 latem, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 16.12. 3) Offic. not. 6 Oct. 39 1/8. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste 'export' notering.

ZILVERPRIJS

	Londen 1)	N.York 2)	Londen
9 Febr. 1937..	20	44 3/4	142 1/2
10 " 1937..	20	44 3/4	142,0 1/2
11 " 1937..	20 1/8	44 3/4	141,11
12 " 1937..	20 1/16	—	142,2
13 " 1937..	20 1/8	44 3/4	142,2 1/2
15 " 1937..	20 1/8	44 3/4	142,1 1/2
17 Febr. 1936..	19 13/16	44 3/4	140,11 1/2
27 Juli 1914..	24 15/16	59	84,10 3/4

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	30 Jan. 1937	6 Febr. 1937
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 126.092.764,37	f 69.816.260,31
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ult. December 1936 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsb. alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië	" 67.134.189,77	" 73.011.806,61
Idem aan Suriname	" 13.417.586,22	" 13.523.168,06
Kasvord. weg. creditverst. afh. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	" 112.621.269,64	" 112.291.472,11
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabellen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ...	" 29.255.622,72	" 32.595.681,75
Vord. op andere Staatsbedrijven 1) ...	" 11.209.099,43	" 11.155.997,10
Verstr. ten laste der Rijksbeogr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo) ...	—	—
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt Schatkistbiljetten in omloop	f 389.410.000,—	f 355.111.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 42.710.000,—	" 25.440.000,—
Zilverbons in omloop	" 1.133.561,—	" 1.127.931,50
Schuld op ultimo December 1936 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting ..	" 843.272,74	" 843.272,74
Schuld aan Curaçao 1)	" 1.235.804,19	" 1.230.497,05
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ..	" 23.432.688,24	" 26.902.231,07
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ...	" 85.430.010,21	" 95.669.357,01
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	" 5.250.000,—	" 5.250.000,—
Id. aan diverse instellingen 1)	" 92.622.415,65	" 93.445.168,10

1) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENE SCHULD.

	6 Febr. 1937	13 Febr. 1937
Saldo Javasche Bank	f 754.000,—	f 3.200.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	" 344.000,—	" 386.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 73.012.000,—	" 74.196.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 6.750.000,—	" 6.750.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	" 2.000.000,—	" 2.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	" 1.514.000,—	" 1.514.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 242.000,—	" 523.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	" 600.000,—	" 600.000,—
Voorschot van de Javasche Bank ...	—	—

1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 16 Jan. 1937 f 39.710.000,—.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeisch. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
16 Jan. 1937..	688	1.012	574	706	1.413
9 " 1937..	687	1.082	607	701	1.409
2 " 1937..	684	1.304	584	699	1.403
26 Dec. 1936..	690	1.117	484	699	1.475
19 " 1936..	690	1.043	492	700	1.514
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluip. der activa.

STATISTISCH OVERZICHT

	GRANEN EN ZADEN										TUINBOUWARTIKELEN						VLEESCH					
	TARWE Bahia Blanca loco Rotterdam/ Amsterdam per 100 kg. 2)		ROGGE 74 kg Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 kg. 3)		MAIS La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg.		GERST 64/65 kg La Plata loco Rotterdam/ A'dam per 2000 kg. 4)		LIJNZAAD La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 kg.		WITTE KOOL 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk		UIEN gewoon per 100 kg Broek op Langendijk		ROODE KOOL 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk		RUND- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam		VARKENS- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1925	17,20	100,0	13,07	100,0	231,50	100,0	236,00	100,0	462,50	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
1926	15,90	92,4	11,75	89,9	174,25	75,3	196,75	83,4	360,50	77,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
1927	14,75	85,8	12,47	95,4	176,00	76,0	237,00	100,4	362,50	78,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
1928	13,47	78,3	13,15	100,6	226,00	97,7	228,50	96,8	363,00	78,5	4,55	100,0	13,25	100,0	93,—	100,0	77,50	100,0	77,50	100,0		
1929	12,25	71,2	10,87	83,2	204,00	88,1	179,75	76,2	419,25	90,6	7,38	162,4	11,78	88,9	9,10	52,8	96,40	103,7	93,12	100,0		
1930	9,67	56,3	6,22	47,6	136,75	59,1	111,75	47,4	356,00	77,0	2,05	45,1	2,14	16,2	5,77	33,2	108,—	116,1	72,90	94,1		
1931	5,55	32,3	4,55	34,8	84,50	36,5	107,25	45,4	187,00	40,4	3,06	67,3	1,94	14,6	6,96	40,8	88,—	94,6	48,—	61,0		
1932	5,22	30,4	4,62	35,4	77,25	33,4	100,75	42,7	137,00	29,6	1,49	32,8	8,07	60,9	1,84	10,7	61,—	65,6	37,50	48,0		
1933	5,02	29,2	3,55	27,2	68,50	29,6	70,00	29,7	148,00	32,0	0,82	18,0	2,30	17,4	2,60	15,1	52,—	55,9	49,50	63,0		
1934	3,67	21,4	3,32	25,4	70,75	30,6	75,75	32,1	142,50	30,8	3,23	71,0	1,89	14,3	3,04	17,6	61,50	66,1	46,65	60,0		
1935	4,12	24,0	3,07	23,5	61,00	26,3	68,00	28,8	131,75	28,5	2,21	48,6	2,58	19,5	5,25	30,5	48,12	51,7	51,62	66,0		
1936	6,27	36,5	4,27	32,7	74,00	32,0	86,00	36,4	166,50	36,0	3,45	75,8	2,17	16,4	6,10	35,4	53,42	57,4	48,60	62,0		
Jan. 1935	3,30	19,2	3,52	27,0	74,25	32,1	89,25	37,8	137,25	29,7	1,13	24,8	2,59	19,5	2,89	16,8	53,62	57,7	45,62	58,0		
Febr. " "	3,20	18,6	3,37	25,8	68,00	29,4	71,25	30,2	124,25	26,9	0,91	20,0	2,14	16,2	2,47	16,2	4,26	24,7	51,90	55,8	47,55	61,0
Maart " "	3,20	18,6	3,07	23,5	67,75	29,3	64,00	27,1	120,50	26,1	0,88	19,3	2,92	22,0	7,69	44,6	51,40	55,3	51,20	66,0		
April " "	4,07	23,7	2,95	22,6	70,75	30,6	66,75	28,0	125,00	27,0	—	—	—	—	—	—	51,92	55,8	50,25	64,0		
Mei " "	4,05	23,5	2,90	22,2	60,00	25,9	67,25	28,5	125,50	27,1	—	—	—	—	—	—	50,80	54,6	48,50	62,0		
Juni " "	4,02	23,4	2,90	22,2	57,50	24,8	75,00	31,8	124,25	26,9	—	—	—	—	—	—	48,—	51,6	46,12	59,0		
Juli " "	3,92	22,8	2,55	19,5	54,50	23,5	66,75	28,3	124,50	26,9	—	—	—	—	—	—	48,—	51,6	47,37	61,0		
Aug. " "	4,25	24,7	2,62	20,1	55,25	23,9	64,50	27,3	132,25	28,6	—	—	—	—	—	—	44,80	48,2	52,55	67,0		
Sept. " "	4,75	27,6	3,—	22,9	55,75	24,1	64,50	27,3	139,50	30,2	—	—	—	—	—	—	43,37	46,6	56,62	73,0		
Oct. " "	4,95	28,8	3,35	25,6	57,75	24,9	64,75	27,4	142,75	30,9	—	—	—	—	—	—	46,07	49,5	64,62	83,0		
Nov. " "	4,65	27,0	3,20	24,5	55,00	23,8	59,75	25,3	137,75	29,8	3,83	84,2	2,65	20,0	—	—	42,75	46,0	56,85	73,0		
Dec. " "	5,15	29,9	3,40	26,0	56,75	24,5	60,75	25,7	146,50	31,7	4,32	94,9	2,59	19,5	6,17	35,8	44,75	48,1	52,25	67,0		
Jan. 1936	5,45	31,7	3,52	27,0	56,00	24,2	63,50	27,0	153,50	33,1	4,47	98,2	2,26	17,1	6,41	37,2	44,—	47,3	50,87	65,0		
Febr. " "	5,22	30,4	3,40	26,0	55,25	23,9	64,50	27,3	152,50	33,0	4,50	98,9	2,59	19,5	7,43	43,1	43,77	47,1	48,25	62,0		
Maart " "	5,22	30,4	3,50	26,8	59,50	25,7	69,75	29,6	150,00	32,4	6,60	145,1	3,05	23,0	9,06	52,6	45,75	49,2	46,57	60,0		
April " "	5,17	30,1	3,45	26,4	64,00	27,6	70,00	29,7	147,25	31,8	—	—	—	—	—	—	48,50	52,1	45,37	58,0		
Mei " "	5,12	29,8	3,17	26,6	63,75	27,5	72,25	30,6	147,75	31,9	—	—	—	—	—	—	48,50	52,1	45,37	58,0		
Juni " "	5,05	29,4	3,45	26,4	66,00	28,5	71,50	30,3	154,00	33,3	—	—	—	—	—	—	51,60	55,5	44,30	57,0		
Juli " "	5,62	32,7	3,65	27,9	71,75	31,0	74,75	31,7	162,50	35,1	—	—	—	—	—	—	57,35	61,7	47,75	61,0		
Aug. " "	6,35	36,9	4,02	30,8	84,00	36,3	88,00	37,3	170,00	36,8	—	—	—	—	—	—	60,40	64,9	50,20	64,0		
Sept. " "	6,50	37,8	4,40	33,7	85,00	36,7	88,00	37,3	166,75	36,1	—	—	—	—	—	—	61,05	65,6	51,87	66,0		
Oct. " "	8,80	51,2	6,02	46,1	97,50	42,1	120,50	51,1	199,75	43,2	—	—	—	—	—	—	58,85	63,3	52,30	67,0		
Nov. " "	8,55	49,7	5,72	43,8	89,50	38,7	121,50	51,5	193,00	41,7	0,85	18,7	1,60	12,1	—	—	56,—	60,2	49,87	64,0		
Dec. " "	8,17	47,5	6,97	53,3	97,00	41,9	129,50	54,7	201,00	43,5	0,84	18,5	1,36	10,3	1,48	8,6	51,80	64,3	49,70	64,0		
Jan. 1937	8,40	48,8	7,97	61,0	97,50	42,1	132,00	55,9	201,50	43,6	1,05	23,1	1,29	9,7	1,84	10,7	64,60	69,5	52,75	68,0		
1 Febr. " "	7,85	45,6	8,52	65,2	96,00	41,5	131,00	55,5	191,50	41,4	1,23	27,0	1,45	10,9	2,67	15,5	65,—	69,9	53,—	68,0		
8 " "	8,40	48,8	8,82	67,5	101,00	43,6	129,50	54,9	195,00	42,2	—	—	—	—	—	—	63,—	67,7	52,75	68,0		
15 " "	8,40	48,8	8,82	67,5	104,50	45,1	129,50	54,9	197,00	42,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68,0	

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 15 Febr. 1931. 3) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1931 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 23 Mei 1931 tot 23 Mei 1932 64/65 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. Van 24 Juli '33—7 Oct. '35 64/65 kg La Plata

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT

	MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN						DIVERSEN							
	STEENKOLEN Westfaalsche/ Hollandsche bunkerkolen, ongezeeft f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg.		PETROLEUM Mid. Contin. Crude 33 t/m. 33.9 ^o Bé s. g. per barrel		BENZINE Gulf exp. 64/66 ^o cts. per U.S. gallon		KATOEN			WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.			WOL gekamde Australische, Crossbred Colonial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.		KOE- HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pnd.		KALK- SALPETER Gld. per 100 kg netto			
	f	%	f	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	f	%	f	%		
1925	10,80	100,0	4,16	100,0	36,85	100,0	57,7	100,0	147,5	100,0	47,1	100,0	277,2	100,0	148,7	100,0	34,70	100,0	12,—	100,0
1926	17,90	165,7	4,68	112,5	33,85	91,9	43,5	75,5	81,8	55,5	31,8	67,4	238,1	85,9	124,7	83,9	28,46	82,0	11,61	96,0
1927	11,25	104,2	3,22	77,4	36,85	100,0	43,4	75,3	84,6	57,3	36,6	77,8	244,4	88,2	133,6	89,8	40,43	116,5	11,48	95,0
1928	10,10	93,5	2,97	71,4	24,75	67,2	49,6	86,0	96,8	65,6	37,9	80,4	259,6	93,6	153,7	103,4	47,58	137,1	11,48	95,0
1929	11,40	105,6	3,05	73,2	24,80	67,3	47,5	82,4	85,9	58,2	33,2	70,5	196,6	70,9	127,3	85,6	32,25	92,9	10,60	88,0
1930	11,35	105,1	2,78	66,7	21,75	59,0	33,6	58,3	60,5	41,0	19,8	41,9	134,8	48,6	81,9	55,1	25,36	73,1	9,84	82,0
1931	10,05	93,1	1,44	34,5	12,50	33,9	21,3	37,0	36,9	25,0	15,5	33,0	108,4	39,1	60,5	40,7	18,65	53,7	8,61	71,0
1932	8,00	74,1	2,01	48,2	11,16	30,3	16,0	27,7	26,3	17,8	15,7	33,3	80,6	29,1	42,8	28,8	11,15	32,1	6,15	51,0
1933	7,00	64,8	1,11	26,8	8,95	24,3	16,7	29,0	25,9	17,5	14,0	29,7	97,0	35,0	47,9	32,2	13,26	38,2	6,18	51,0
1934	6,20	57,4	1,56	37,5	7,14	19,4	18,2	31,6	26,8	18,2	13,5	28,7	97,0	35,0	51,7	34,7	12,07	34,8	6,11	50,0
1935	6,05	56,0	1,55	37,2	7,49	20,3	17,5	30,3	26,0	17,6	14,9	31,7	84,4	30,5	42,8	28,8	12,54	36,1	5,89	49,0
1936	6,60	61,1	1,62	39,0	8,79	23,9	18,9	32,8	32,4	22,0	17,0	36,1	106,2	38,3	53,4	35,9	15,40	44,4	5,70	47,0
Jan. 1935	6,05	56,0	1,55	37,2	7,38	20,0	18,7	32,5	27,1	18,4	15,1	32,0	74,3	26,8	41,6	28,0	10,75	31,0	6,15	51,0
Febr. " "	6,05	56,0	1,55	37,2	6,82	18,5	18,6	32,3	26,4	17,9	15,1	32,1	70,6	25,5	39,1	26,3	10,50	30,3	6,20	51,0
Maart " "	5,90	54,6	1,54	36,9	6,80	18,4	16,9	29,2	24,4	16,6	14,1	29,8	69,3	25,0	37,8	25,4	10,25	29,5	6,25	52,0
April " "	6,00	55,6	1,56	37,5	7,42	20,1	17,5	30,3	24,6	16,7	14,6	30,9	74,3	26,8	40,3	27,1	10,75	31,0	6,30	52

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN 1)

	ZUIVEL EN EIEREN										METALEN													
	BOTER per kg Leeuwarder Comm. Noteering		BOTER p. kg Heffing Crisis Zuivel-Centr.		KAAS Edammer Alkmaar Fabrieks-kaas kl. m/merk per 50 kg.		EIEREN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.		KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton		LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton		TIN Locoprijzen Londen per Eng. ton		IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Midlands. per Eng. ton		GIETERIJ-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen		ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton		GOLD cash Londen per ounce fine		ZILVER cash Londen per Standard Ounce	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	cts.	%
1925	2.31	100.0	—	—	56.00	100.0	9.18	100.0	751.00	100.0	440.75	100.0	3168.50	100.0	44.25	100.0	40.50	100.0	437.75	100.0	51.75	100.0	162.00	100.0
1926	1.98	85.7	—	—	43.15	77.1	8.15	88.8	702.50	93.5	376.00	85.3	3519.50	111.1	52.25	118.5	41.50	102.5	413.00	94.3	51.75	100.0	144.50	89.3
1927	2.03	87.9	—	—	43.30	77.3	7.96	86.7	674.00	89.7	292.75	66.4	3511.50	110.8	44.25	100.0	39.00	96.3	344.75	78.8	51.75	100.0	134.75	83.3
1928	2.11	91.3	—	—	48.05	85.8	7.99	87.0	772.00	102.8	254.75	57.8	2749.75	86.8	40.00	90.4	38.00	93.5	305.75	69.9	51.75	100.0	131.25	81.1
1929	2.05	88.7	—	—	45.40	81.1	8.11	88.3	916.00	121.9	281.25	63.8	2465.75	77.8	42.75	96.6	41.50	102.6	301.00	68.8	51.75	100.0	123.25	76.2
1930	1.66	71.9	—	—	38.45	68.7	6.72	73.2	661.25	88.0	218.75	49.6	1721.25	54.3	40.50	91.8	36.00	88.8	204.00	46.6	51.75	100.0	89.75	55.4
1931	1.34	58.0	—	—	31.30	56.9	5.35	58.3	438.75	58.4	145.75	33.1	1331.50	42.0	33.25	75.8	28.75	70.9	139.50	31.9	51.75	100.0	67.50	41.6
1932	0.94	40.7	—	—	22.70	40.5	4.14	45.1	276.50	36.8	104.00	23.6	1175.00	37.1	25.50	57.5	22.50	55.2	118.50	27.1	51.75	100.0	65.00	40.1
1933	0.61	26.4	0.96	—	20.20	36.1	3.71	40.4	267.75	35.6	95.25	21.6	1596.00	50.4	24.75	56.2	21.25	52.2	128.50	29.4	51.75	100.0	62.25	38.5
1934	0.45	19.5	1.00	—	18.70	33.4	3.45	37.6	226.50	30.2	82.00	18.6	1718.00	54.2	24.25	54.8	20.25	50.1	102.25	23.4	51.75	100.0	65.75	40.7
1935	0.49	21.2	0.99	—	14.85	26.5	3.20	34.9	230.75	30.7	103.75	23.5	1631.50	51.5	24.00	54.1	20.25	50.2	102.75	23.5	51.75	100.0	89.25	55.1
1936	0.58	25.1	0.88	—	17.55	31.3	3.50	38.1	301.00	40.1	139.00	31.5	1594.50	50.3	27.75	62.7	22.75	56.2	117.50	26.8	55.00	106.3	65.00	40.1
Jan. '35	0.58	25.1	0.90	—	14.95	26.7	3.12	34.0	205.00	27.3	75.75	17.2	1676.50	52.9	24.00	54.1	20.75	51.5	88.75	20.4	51.75	100.0	74.25	45.9
Feb. "	0.52	22.5	0.95	—	14.37	25.7	3.20	34.9	196.00	26.1	75.00	17.0	1650.50	52.1	24.00	54.1	20.75	51.5	86.75	19.8	51.75	100.0	74.75	46.1
Mrt. "	0.37	16.0	1.02	—	13.30	23.8	2.74	29.8	198.50	26.4	77.25	17.5	1503.75	47.5	23.00	52.1	20.50	50.4	84.75	19.4	51.75	100.0	79.50	49.0
Apr. "	0.37	16.0	1.08	—	11.50	20.5	2.31	25.2	222.75	29.6	88.00	20.0	1585.50	50.0	23.25	52.7	20.25	50.0	91.25	20.9	51.75	100.0	91.75	56.6
Mei "	0.34	14.7	1.10	—	11.85	21.2	2.38	26.0	242.00	32.2	100.75	22.9	1636.75	51.7	23.50	53.4	20.25	50.0	106.25	24.3	51.75	100.0	100.75	62.3
Juni "	0.41	17.7	1.00	—	11.95	21.3	2.41	26.3	227.50	30.3	103.75	23.5	1649.00	52.0	24.00	54.1	20.25	50.0	103.50	23.6	51.75	100.0	99.00	61.1
Juli "	0.44	19.0	1.00	—	12.37	22.1	2.54	27.7	223.75	29.8	104.75	23.7	1701.00	53.7	24.00	54.1	20.25	50.0	102.75	23.5	51.75	100.0	92.25	57.0
Aug. "	0.46	19.9	1.07	—	15.10	27.0	3.31	36.1	239.00	31.8	115.50	26.2	1641.00	51.8	24.25	54.8	20.25	50.0	108.00	24.7	51.75	100.0	90.00	55.6
Sept. "	0.58	25.1	0.97	—	20.25	36.2	3.16	34.4	248.25	33.1	117.75	26.7	1636.25	51.6	24.00	54.1	20.25	50.0	113.75	26.0	51.75	100.0	88.50	54.7
Oct. "	0.65	28.1	0.89	—	19.87	35.5	3.95	43.0	256.25	34.1	135.00	30.6	1656.25	52.3	24.00	54.1	20.25	50.0	121.25	27.1	51.75	100.0	88.75	54.9
Nov. "	0.59	25.5	0.94	—	16.90	30.2	4.69	51.1	255.50	34.0	130.50	29.6	1641.75	51.8	24.50	54.1	20.25	50.0	118.50	27.1	51.75	100.0	88.50	54.7
Dec. "	0.57	24.7	0.95	—	15.80	28.2	4.60	50.1	255.50	34.0	121.25	27.5	1597.50	50.4	24.75	56.2	20.25	50.0	110.00	25.2	51.75	100.0	77.25	47.7
Jan. '36	0.57	24.7	0.95	—	16.80	30.0	4.04	44.0	252.00	33.5	112.50	25.5	1516.50	48.0	24.75	56.2	20.25	50.0	106.25	24.3	51.75	100.0	60.50	37.4
Feb. "	0.61	26.4	0.92	—	17.37	31.0	3.37	36.8	256.25	34.1	116.75	26.5	1493.50	47.1	24.75	56.2	20.25	50.0	111.00	25.4	51.75	100.0	60.25	37.2
Mrt. "	0.46	19.9	1.04	—	17.70	31.6	2.69	29.3	261.75	34.8	120.75	27.3	1544.25	48.7	24.75	56.2	20.25	50.0	116.75	26.7	51.75	100.0	59.50	36.8
Apr. "	0.44	19.0	1.02	—	16.82	30.0	2.49	27.1	269.50	35.9	117.25	26.6	1522.75	48.1	24.75	56.2	20.25	50.0	110.75	25.3	51.75	100.0	61.00	37.7
Mei "	0.47	20.3	0.99	—	18.75	33.5	2.52	27.5	270.25	36.0	114.75	26.0	1495.50	47.2	25.00	56.8	20.25	50.0	108.00	24.7	51.75	100.0	62.25	38.5
Juni "	0.57	24.7	0.89	—	20.20	36.1	2.69	29.3	268.50	35.8	110.50	25.1	1358.25	42.9	25.00	56.8	20.25	50.0	105.50	24.1	51.75	100.0	60.75	37.5
Juli "	0.60	26.0	0.81	—	19.35	34.6	2.91	31.7	275.25	36.6	117.75	26.7	1382.00	43.6	27.00	61.0	20.25	50.0	101.00	23.1	51.75	100.0	60.50	37.4
Aug. "	0.62	26.8	0.80	—	17.87	31.9	3.31	36.1	282.50	37.6	123.75	28.1	1358.75	42.9	27.00	61.0	20.25	50.0	101.00	23.1	51.75	100.0	59.75	37.5
Sept. "	0.58	25.1	0.79	—	16.25	29.0	3.63	39.5	289.75	38.6	134.50	30.5	1459.00	46.0	27.25	61.6	20.25	50.0	104.25	23.8	51.75	100.0	60.75	37.0
Oct. "	0.63	27.3	0.77	—	17.55	31.3	4.85	52.8	374.75	49.9	169.00	38.3	1847.75	58.3	33.50	75.7	27.75	68.5	135.00	30.8	65.25	126.0	75.75	46.8
Nov. "	0.70	30.3	0.78	—	16.07	28.7	5.15	56.1	397.75	53.0	196.25	44.5	2079.75	65.6	33.75	76.3	29.25	72.2	149.00	34.0	64.50	124.6	79.50	49.1
Dec. "	0.65	28.1	0.82	—	15.75	28.1	4.36	47.5	415.00	55.3	234.00	53.1	2076.00	65.5	36.50	82.5	32.75	80.9	162.50	37.1	63.75	123.2	79.75	49.2
Jan. '37	0.66	28.6	0.85	—	17.07	30.5	3.45	37.6	462.00	61.5	244.25	55.4	2061.25	65.1	36.25	81.9	32.50	80.2	188.50	43.1	63.50	122.7	78.00	48.1
1 Feb. "	0.69	29.9	0.80	—	17.25	30.8	3.75	40.8	471.50	62.8	235.00	53.3	2016.00	63.6	36.25	81.9	32.50	80.2	190.50	43.5	63.50	122.7	75.25	46.5
8 " "	0.69	29.9	0.80	—	18.00	32.1	3.60	39.2	492.00	65.5	245.00	55.6	2031.00	64.1	36.25	81.9	32.50	80.2	203.25	46.4	63.50	122.7	74.50	46.0
15 " "	0.69	29.9	0.80	—	18.00	32.1	3.60	39.2	501.50	66.8	242.25	55.0	2039.75	65.0	36.25	81.9	32.75	80.9	213.75	48.8	63.75	123.2	75.25	46.5

6 Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg. La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba. 4 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. *) Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot van 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63 kg Z.-Russische. 5) 6 Febr. 6) 12 Febr. 7) 4 Febr. 8) 11 Febr. 9) 5 Febr.

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN.

	BOUWMATERIALEN						KOLONIALE PRODUCTEN										INDEXCIJFER					
	VURENHOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4.672 M ³ .		S T E E N E N				CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland	COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam	KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 kg.	RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.	SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 kg.	THEE Af. N.-I. thee v. A'dam gem. pr. Java- en Sumatrathee p. 1/2 kg.	Grondstoffen	Indische uitvoer-producten								
	f	%	f	%	f	%									f	%	f	%	f	%	f	%
1925	159.75	100.0	15.50	100.0	19.00	100.0	25.71	100.0	35.87	100.0	61.375	100.0	1.80	100.0	18.75	100.0	84.5	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1926	153.50	96.1	15.75	101.6	19.50	102.6	29.65	115.3	34.00	94.8	55.375	90.2	1.21	67.4	17.50	93.3	84.25	111.5	95.0	82.9	82.9	82.9
1927	160.50	100.5	14.50	93.5	18.50	97.4	41.14	160.0	32.62	90.9	46.875	76.4	0.93	51.6	19.12	102.0	82.75	97.9	87.5	79.7	79.7	79.7
1928	151.50	94.8	12.00	77.4	18.50	97.4	34.64	134.9	31.87	88.9	49.625	80.9	0.54	30.2	15.85	84.5	75.25	89.1	84.6	69.8	69.8	69.8
1929	146.00	91.4	14.00	90.3	21.25	111.8	27.73	107.9	27.37	76.3	50.75	82.7	0.52	28.8	13.00	69.3	69.25	82.0	81.9	61.3	61.3	61.3
1930	141.50	88.6	12.50	80.6	20.75	109.2	21.12	82.2	22.62	63.1	32	52.7	0.30	16.5	9.60	51.2	60.75	71.8	66.0	45.9	45.9	45.9
1931	110.75	69.3	10.25	66.1	20.25	106.6	13.															

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 15 Februari 1937.

Activa.

Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 19.951.844,04 Bijbnk. „ 274.804,90 Ag. sch. „ 1.316.203,64	f 21.542.852,58
Papier o. h. Buitenl. in disconto	—
Idem eigen portef.	f 2.295.000,—	
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	2.295.000,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 139.424.576,95 ¹⁾ Bijbnk. „ 3.483.300,04 Ag. sch. „ 30.397.913,69	f 173.305.790,68
Op Effecten f 169.688.611,17 ¹⁾	
Op Goederen en Spec.	„ 3.617.179,51	173.305.790,68 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	—
Munt, Goud f 124.107.350,—	
Muntmat., Goud „ 745.456.633,15	
	f 869.563.983,15	
Munt, Zilver, enz.	„ 19.166.909,42	
Muntmat., Zilver	888 730.892,57 ¹⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	39.540.685,38
Gebouwen en Meub. der Bank	4.600.000,—
Diverse rekeningen	5.920.710,10
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	11.958.329,12
	f 1.147.894.260,43	

Passiva.

Kapitaal f 20.000.000,—
Reservefonds „ 3.105.769,04
Bijzondere reserve „ 6.300.000,—
Pensioenfonds „ 10.258.557,48
Bankbiljetten in omloop „ 772.187.470,—
Bankassigatiën in omloop „ 46.782,67
Rek.-Cour. { Het Rijk f 72.155.173,01 saldo's: { Anderen „ 258.568.011,42
Diverse rekeningen „ 330.723.184,43
 „ 5.272.496,81
	f 1.147.894.260,43

Beschikbaar metaalsaldo f 448.483.724,49
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is „ 1.121.209.311,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 68.518.450,—
2) Waarvan in het buitenland „ 103.841.518,69

Voornameste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeschb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek- kings- perc.
	Munt	Muntmat.				
15 Febr. '37	124107	745.457	772.187	330.770	448.484	80
8 „ '37	124107	745.470	780.469	323.132	447.607	80
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's		Schatkist- promessen rechtstreeks	Belee- ningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke- ningen ¹⁾
	Totaal	bedrag				
15 Febr. 1937	21.543	—	—	173.306	2.295	5.921
8 „ 1937	21.653	—	—	174.261	2.295	6.086
25 Juli 1914	67.947	—	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeschb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
13 Febr. '37 ²⁾	107.660		179.120	49.200	16.332
6 „ '37 ²⁾	107.840		180.490	43.540	18.228
16 Jan. 1937	88.565	18.727	175.730	37.675	21.930
9 „ 1937	88.565	18.344	173.892	40.757	21.050
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis- conto's	Belee- ningen	Diverse reke- ningen ¹⁾	Dek- kings- percen- tage
13 Febr. '37 ²⁾	1.700	77.020		55.530	47
6 „ '37 ²⁾	1.930	78.640		49.170	48
16 Jan. 1937	1.774	10.802	52.718	43.224	50
9 „ 1936	2.094	10.773	52.669	46.721	50
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
10 Febr. 1937	314.112	454.994	58.667	6.509	19.517
3 „ 1937	314.167	457.311	56.349	8.521	18.928
22 Juli 1914	40.164	29.317		33.633	

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek- kings- perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
10 Febr. '37	81.230	11.696	99.157	37.345	50.118	39,9
3 „ '37	80.449	12.214	96.106	38.274	56.856	38,8
22 Juli '14	11.005	14.736	42.185		29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis- sels	Waarv. op het buitenl.	Belee- ningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
5 Febr. '37	57.359	534	14	10.910	1.309	6.018	3.200
29 Jan. '37	57.359	544	12	11.597	1.424	6.014	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver- sen 1)	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst- amort.k.	Parti- culieren
5 Febr. '37	5.640	2.674	86.897	366	1.848	15.154
29 Jan. '37	5.640	2.703	87.688	112	1.843	15.280
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. (circ. banken 1)	Deviezen als goud- dekking geldende	Andere wissels en cheques	Belee- ningen
6 Febr. 1937	66,9	18,0	5,7	4.545,9	47,2
30 Jan. 1937	66,9	18,1	5,6	4.858,1	64,7
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec- ten	Diverse Activa ²⁾	Circu- latie	Rekg.- Crt.	Diverse Passiva
6 Febr. 1937	222,5	795,6	4.560,5	675,0	343,8
30 Jan. 1937	—	767,7	4.799,1	706,6	349,8
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) w.o. Rentenbankschema 30 Jan., 6 Febr. resp. 41, 52 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1937	Goud		Munt en diversen	Binnen- en buitenland- sche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids- fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	bedrag							Schatkist	Partic.
11 Febr.	3.686	55	1.356	33	155	40	4.493	17	805	
4 „	3.684	55	1.360	40	155	40	4.513	63	750	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud- certifi- caten ¹⁾		In her- disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
3 Febr. '37	8.861,1	8.848,4	289,0	2,8	3,1
27 Jan. '37	8.862,6	8.849,9	307,8	2,9	3,1

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circu- latie	Totaal Depo- sito's	Gestort Kapitaal	Goud- Dek- kings- perc. 3)	Algem. Dek- kings- perc. 4)
3 Febr. '37	2.430,2	4.158,1	7.219,2	132,3	80,4	—
27 Jan. '37	2.430,2	4.140,5	7.267,5	132,1	80,4	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de § op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis- conto's en beleen.	Beleg- gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo- sito's	Waarvan time deposits
27 Jan. '37	5	8.943	13.684	5.355	27.551	5.052
20 „ '37	7	8.923	13.734	5.325	27.637	5.050

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng- land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be- treffende valuta.